

*Rapport från Riksstämman
Censur av scen och film i Turkiet
Sommarteater på Marsvinsholm*

NR: 5-2014

SCEN & FILM

Teaterförbundets tidning

Samma solidaritet nu som då i Teaterförbundet!

I ÅR, 2014, FYLLER TEATERFÖRBUNDET 120 ÅR! Och vi kan tacka skådespelaren Emil Pettersson för det. Platsen för Teaterförbundets upprinnelse är legendrisk: vid Nybroplan i Stockholm, på samma plats som Dramaten nu ligger, låg ett tvåvåningshus, som bland annat inrymde den lilla "Källaren Flaggen". I en vindskupa högst upp i samma hus bodde skådespelaren Emil Pettersson. Det berättas i ett medlemsblad att förbundet bildades "vid en enkel smörgåssupé". I hans vindskammare konstituerades kommittén och medlemmarna enades om att förbundet borde bli en spar- samt sjuk- och begravningskassa till att börja med.

Närvarande var kamreren vid Dramatiska Teatern August Falk, Vasateaterns direktör August Warberg, och dess sekreterare Johannes Svanberg. Idel män, och alltså både arbetsgivare och arbetstagare.

Den 14 maj 1894 hölls ett första medlemsmöte, men det stad-geförslag som presenterades mötte motstånd och det tog till den 4 november 1894 innan ett formellt konstituerande möte kunde hållas och Svenska Teaterförbundet var bildat. Redan efter ett halvår hade man 102 medlemmar.

Om detta berättade jag vid mitt öppningsanförande vid vår Riksstämman i juni på Djurönäset, Värmdö, där ett 80-tal ombud var samlade för att besluta om verksamheten för de kommande åren för Teaterförbundet/för scen och film. En stämman som präglades av en stark sammanhållning inför de stora utmaningar som vår bransch ständigt ställs inför. Jag mötte kompetens, mod och engagemang – och jag är speciellt glad över att så många unga, som var där för första gången, så aktivt och tydligt visar hur vi ska jobba vidare. Detta nummer av Scen & film innehåller flera artiklar om Riksstämman.

TILLBAKA TILL HISTORIEN: Vägen från bildandet för 120 år sedan till den breda organisation för scen och film som vi är idag, har självklart inte varit helt spikrak. Den första stora frågan, på den tiden, var kontraktsfrågan, att skapa ett normalkontrakt med bestämmelser om minimilöner. Att de anställda inte hade det lätt visar ett citat från en tidningsartikel från 1930-talet om arbetsgivarernas attityd: "Ekonomiskt lättsinne, konstnärlig undermålighet och många gånger total likgiltighet inför de anställda, som ibland levde och arbetade i ren misär".

1944 vände man sig till nybildade TCO för medlemskap och i samband med detta ombildades man till Svenska Teaterförbundets Fackorganisation. Den nya organisationen skulle vara politiskt neutral och ha till uppgift att tillvarata medlemmarnas sociala, rättsliga, konstnärliga och ekonomiska intressen. En person, som intog arbetsgivarställning kunde inte vinna inträde.

SÅ VAR DEN FACKLIGA ORGANISATIONEN född, som har utvecklats till ett brett yrkesförbund för alla som arbetar inom scen- och filmområdet. Många frågor har funnits med under alla år, förändrats genom åren – men hela tiden har Teaterförbundet funnits med och arbetat för att förbättra medlemmarnas villkor. Från den första heltidsanställda funktionären på kansliet som anställdes den 1 januari 1956, Rolf Rembe (han deltog som gäst på Riksstämman i år!) till det utbyggda kansli som nu finns på Kungsholmen i Stockholm har vägen varit lång. Idag står vi starka och är rustade för framtiden!

När Teaterförbundet fyllde 60 år, 1954, talade dåvarande ordföranden, regissören Rune Carlsten vid firandet och sa bland annat: "Kom ihåg kamrater: Om ni genom avundsvärda och konstnärliga framgångar anser att ni inte behöver förbundet just nu, kom då ihåg att Teaterförbundet behöver er just då för att kunna med sin verksamhet hjälpa medlemmarna till drägliga livsförhållanden just nu." Det är det som kallas solidaritet – och det präglade i högsta grad 2014 års riksstämman på Djurönäset utanför Stockholm, likväl som för 120 år sedan!

ANNA CARLSON
ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: UR "HANTVERKARNA"

FOTO: HENRIK DAHL

Scen & film – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med åtta nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.

Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Jaan Kolk**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Cherstin Andersson, Annicka Istemo, Gert Lundstedt, Kristian Pohl**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Frida Beckman,**

Mireille Bergenström, Eleonor Fahlén, Jens Karlsson,

Jaan Kolk, Minna Krook, Martyna Lisowska.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Mia Lagerbäck Tel: 08-545 160 72.

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2014.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

10

12

18

30

Innehåll nr 5-2014

4 MÅNADENS BILD

Rekvisitör inom film: Karin Gry.

6 OKTOBERTEATERN KAN BLI LÄNSTEATER

Ny utredning vill vidga teaterns uppdrag och anslag.

10 ÅRETS GULDMEALJÖRER

Anneli Allhanko och Per Arthur Segerström.

12 TEATERFÖRBUNDETS NYA STYRELSE

De leder förbundet de fyra kommande åren.

14 RIKSSTÄMMAN: JÄMSTÄLLDHET OCH MÅNGFALD HETA ÄMNER

Röstskådespelare prisas för sitt fackliga mod.

18 NY FYRKLÖVER TAR ÖVER TEATERN PÅ MARSVINSHOLM

Scen & film besöker repetitionerna av Hantverkarna.

24 TURKISKA SKÅDESPELARE VÄGER SIN ORD PÅ GULDVÅG

Tuffa arbetsvillkor i den turkiska tv-industrin

29 KRÖNIKA: SVEN-ERIC LIEDMAN

Ulf Fribergs avhandling: klassanalys eller diskursanalys?

30 LJUDET SOM AKTÖR

Nästa nummer kommer den 10 september

Presstopp den 22 augusti

10 Anneli Allhanko och Per Arthur Segerström.
Foto: Michael Melansen

12 Ur föreställningen "Hantverkarna" på MarsvinsholmsTeatern.
Foto: Henrik Dahl

18 Skådespelaren Elif Nur Kerkük får hjälp att rätta till sin kostym och makeup. Foto: Stefan Bladh.

30 Ur föreställningen "Gertrud" på Dramaten.
På bild: Anna Björk och Otto Hargne Kin. Foto: Sören Vilks.

Namn: Karin Gry.

Ålder: 49 år.

Yrke: Rekvisitör inom film.

Aktuell i: Avslutat en norsk tv-serie "Okkupert" om att ryssar ockuperar Norge för att komma åt olja. Före dess arbetade hon med långfilmerna "Sune i

fjällen" och "Pojken med Guldbyxorna".

Kulturupplevelse som inspirerar: Jag var på Håkan Hellström konserten, och är visserligen inget fan av honom. Men det var så fantastiskt att se hur generös han var med sig själv, mot publiken men också mot övriga scenkonstnärer. Det var inspirerande.

ATT TRO PÅ DET MAN GÖR är en viktig egenskap för filmarbetare.

– Ofta hör jag folk säga "Jaså, du jobbar med film, det är väl som en hobby. De förstår sällan vilket oerhört intrikat arbete en filminspelning är. Att det ligger mängder med research, detektivarbete, möte med udda människor och platser bakom, för att kunna skapa de ögonblick på filmduken som så många har glädje av, säger Karin Gry.

Som Månadens bild har hon valt ett fotografi från inspelningen av "Kontiki" taget under de sista veckorna, då teamet var i Mediterranean Film Studios på Malta. Stormscenen är filmad i en bassäng som ligger i nivå med havet, för att få till horisontlinjen, och där vågmaskiner, så kallade tip-tanks gjorde att det gick att skapa kontrollerade vattenkaskader.

– Vi jobbade tre veckor i den bassängen för att kunna filma en av de två stormar som Kontiki utsätts för. Den andra filmades till havs, i ett riktigt oväder. Det var på många sätt en tuff inspelning. Det handlade inte om att glida runt på Medelhavet och ha det skönt.

Ska man lyckas med konststycket att få ihop en film, krävs det att varenda scen tas på allvar.

– Oavsett om manuset är skitdåligt, eller banalt eller vad man än tycker så är det ändå en otrolig utmaning och alldeles fantastiskt roligt att jobba fram de rätta miljöerna. Men du måste ta det på största allvar för att bli trovärdig.

MAGDALENA BOMAN

Hängiven till f

Filmarbetet i ur och skur

Oktober-teatern kan bli länsteater

Oktober-teatern i Södertälje kan komma att bli en länsteater. Det stod klart efter att Per Lysander lade fram sin utredning "Vår redan i oktober – om framtiden för teaterverksamhet i Södertälje".

UPPDRAGET KOM FRÅN Södertäljes kultur- och fritidskontor initialt. Syftet var att se över eventuella vinster med en ökad samverkan mellan Oktober-teatern och den kommunala stadsscenen Estrad.

Men fokus nu ligger på att enbart satsa på Oktober-teatern. Det lär i så fall bli den första länsteater på mycket länge som inrättas i Sverige.

Förslaget som lyfts fram i utredningen är att de nuvarande bidragen från såväl Kulturrådet som kommunen och landstinget höjs till tredubbla beloppet mot vad som ges idag.

Södertäljes kulturchef, Staffan Jonsen, understryker i ett uttalande att den nya länsteatern inte är tänkt att ersätta Oktober-teatern. Utan teatern ska bara få en större ensemble och ett vidare uppdrag. Detta utifrån vad han menar att teatern redan arbetar så bra med – språkutveckling och integration. Däremot kommer det att bli aktuellt med en ny organisationsform och styrelse.

Ninne Olsson, konstnärlig ledare på Oktober-teatern, välkomnar utredningens förslag och berömmar Per Lysanders analys av teaterns nuvarande, komplexa

situation där kommunen och Kulturrådet ger anslag för att de ska arbeta vidare med barn- och ungdomsteater ur ett mångkulturellt perspektiv, medan Landstinget mer fokuserar på arrangörsfrågor och kvantitet sett till publiksiffror.

– Det blir lätt kontraproduktivt eftersom arbetet med mångkulturella frågor tar tid och är en djup process, säger Ninne Olsson.

Om beslutet att omvandla Oktober-teatern till en länsteater nu drivs igenom återstår att se. Men blir det verklighet ser inte Ninne Olsson någon anledning att ändra teaterns konstnärliga inriktning genom att exempelvis satsa på prestigefyllda storproduktioner.

– Nej, det viktiga är att fortsatt fånga upp det som rör sig i området. Att skapa en teater där alla ingår och känner sig välkomna. Södertälje är en dynamisk kommun med mångkulturella utmaningar. Vi vet att det finns intresse för det arbete vi redan gör och hoppas snarare kunna bedriva en spetskompetens inom det – och förhoppningsvis vara med och skapa en ny svensk teater!

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

BAROMETERN

Ska du gå på sommar-teater?

"Ja. Jag åker 40 mil till Döda fallet för att se Vildhaussen"

Maria Asserud, sufflös/mask-assistent, Västerbottensteatern:

– Ja, vi har funderat på att åka förbi Döda fallet och se Vildhaussen. Det är ungefär 40 mil dit, men det är inga problem för oss häruppe, haha! Vi tar det när vi bilar ner till barnbarnen i Göteborg. Jag brukar vanligtvis jobba med sommar-teater. Västerbottensteatern medverkar i sommar i Norrländsk passion, och jag har jobbat med allsång nu i veckan. Det ska bli roligt att åka till Döda fallet. Det är en fantastisk plats och härligt när proffs och amatörer arbetar ihop.

"Nej, jag har inget planerat i år!"

Wåge Berggren, snickare, Folkteatern i Gävleborg:

– Jag har inget planerat ännu. Sista gången jag såg sommar-teater var när teatern var ute med "Den kaukasiska kritcirkeln", i regi av Pontus Stenshäll, 2012. Vi åkte runt i Gästrikland och Hälsingland. Jag hade gjort dekoren och följde med som tekniker och reste tält. Det var väldigt roligt. Men i år är inget inplanerat. Jag börjar med att hålla mig här, och det finns ju alltid något att ta tag i hemmavid.

"Ja, sommar-teater är fantastiskt, den lockar en annan publik"

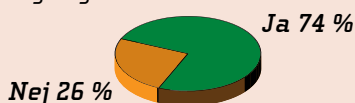
Peter Gardiner, dansare och skådespelare:

– Ja, jag har redan varit på Parkteatern nu i sommar, och sett "Cyrano". Föreställningen var överaskande bra: musikalisk, samspelt och med en fin självkänsla. Jag ska gå igen till Parkteatern och se något med min 3,5 åriga dotter. Sommar-teater är fantastiskt. Det lockar till sig en annan publik, är lustfyllt och lekfullt. Faktum är att jag faktiskt började min bana som skådespelare på just Parkteatern, innan jag kom till Stadsteatern i Stockholm. Det är roligt att få vara i publiken nu.

Fråga i förra numret:

Har du drabbats av scenskräck någon gång?

Hur gör du?

Ska du gå på sommar-teater?

Svara **Ja** eller **Nej** på:
www.teaterforbundet.se

Kulturlyft utlovas vid maktskifte

För närvarande pekar höstens val mot rödgrön majoritet i Stockholms stad. Socialdemokraterna lovar mer pengar till en rad kulturområden.

STOCKHOLM DELTAR IDAG marginellt i Filmpool Stockholm Mälardalen. Socialdemokraterna vill under den kommande mandatperioden bygga upp en fond på 50 miljoner kronor.

– Vi ska ta ledningen i arbetet för att möjliggöra produktion, säger oppositionsborgarrådet Roger Mogert.

Han tar Film i Väst som exempel, en fond på 100 miljoner kronor genererar verksamhet, jobb och direkta intäkter till fonden.

– Vi räknar med tioalet produktioner per år och att kunna dra in en halv miljard till Stockholm.

Kultur i skolan måste vara för alla menar socialdemokraterna. Med borgerlig kulturpolitik får bara 57 procent av alla som går i Stockholms skolor "uppleva scenkonst" någon gång under skolarbetet. Det räcker inte. När de rödgröna styrde var siffran 72 procent.

– Köper våra skolor mer scenupplevelser så genererar det fler arbetstillfällen för skådespelare, säger Emilia Bjuggren, vikarierande oppositionsborgarråd och understryker allas tillgång till kultur.

Det fria kulturlivet får sju miljoner kronor extra. Bidragsordningen som de borgerliga gjort om, och kritiserades hårt för, ska ses över.

– Vi vill involvera kulturlivet i översynen, det är viktigt för förtroendet, säger Emilia Bjuggren.

Det bonussystem som införts avskaffas och pengarna går in i det vanliga stödet.

Dessutom vill Socialdemokraterna återupprätta kultursekretärernas roll i Stockholms 14 stadsdelar. Efter det borgerliga styret finns bara en kvar.

– Vi har avsatt sju miljoner kronor i budgeten för att ha råd med det, fortsätter hon.

Stadsteaterns budget ökas med 30 miljoner för att stärka scenkonsten i förorten. Skärholmsscenen blir ett kulturhus, och ett motsvarande kulturhus öppnas i andra änden av staden.

Här är den Riksteateranpassade aulan i St Jacobi intressant. På en punkt är socialdemokraterna överens med de borgerliga: Stockholm ska fortsatt stå utanför den nationella kulturpolitikens samverkansmodell.

Möjligen är Socialdemokraterna även överens med Alliansen om kulturen som kreativ näring.

– Kultur som kan bli näring och ge arbetstillfällen är jätteviktig med tanke på kulturutövarnas arbetssituation. Men vi ser det också som viktigt att finansiera kultur som aldrig kommer att ha några intäkter, säger Emilia Bjuggren.

GERT LUNDSTEDT

Staten vill förlänga filmavtalet ett år

Regeringens önskan är att förlänga filmavtalet med ett år.

– Staten vill på kort sikt skapa stabilitet för branschen, och ha rimlig tid på sig för att utveckla en långsiktig filmpolitik, säger Bo Erik Gyberg på kulturdepartementet. I höst rivstartar diskussionerna.

EFTER SCEN & FILMS presstopp sa både regionerna och Filmproducenterna upp avtalet med staten. Det innebär att en automatisk förlängning av filmavtalet inte sker. Alla är dock ense om att det är viktigare att diskutera innehåll, snarare än form, i den nya filmpolitiken. Två problemområden har blivit tydliga fram under vårens diskussioner.

– Den ena rör utveckling och kontinuitet av filmpolitiken. Den andra handlar om visningsneutralitet. Nya former för visning av film. En knepig fråga som rör pengaströmmar och om att hitta nya affärsmodeller som fungerar för branschen, säger Bo Erik Gyberg.

Tanken är att den innehållsliga diskussionen ska rivstarta i augusti. Det nuvarande avtalet möjliggör att staten ger stöd-pengar utan att det krävs visning på bio.

– Vi hoppas ta nya steg i samma riktning. Men det påverkar finansieringsbilden och därmed vilka som ska vara parter i ett nytt avtal. Dessa frågor ska vi bearbeta i mindre grupper efter sommaren.

Gyberg hade hoppats att parterna skulle "sitta still i båten" så att en automatisk förlängning av avtalet hade kunnat ske. Det hade varit mest idealiskt för att nå stabilitet på kort sikt, menar Bo Erik Gyberg.

– Men att både regionerna och producenterna hoppat av avtalet understryker vikten av att skapa en övergripande strategi för filmpolitiken.

Staten vill bland annat minska detaljeringsgraden till förmån för större och nya former av inflytande för berörda parter på den operativa nivån. Diskussioner har inletts med bredbandsoperatörer och VOD-distributörer. Frågan om sänkt

moms dyker med största sannolikhet upp igen. En svår fråga i EU-terrängen, menar Gyberg.

I höst fortgår samtalen, också med parter utanför avtalet, bland andra Teaterförbundet, som drivit frågan om att finna en avgiftsfinansierad modell liknande de som finns Frankrike och Polen.

Filmproducenterna slår också ett slag för det i sin argumentation till varför de säger upp avtalet. De vill se en utvidgad public serviceavgift och en kabelavgift på bredbandsoperatörer.

Men tiden är knapp för att driva igenom en ny filmpolitik. Våren 2015 måste spelreglerna vara klara om en ny filmpolitik ska kunna sjösättas från 2017 och framåt.

MAGDALENA BOMAN

Främlingsfientlighet hotar utbyte mellan kulturskapare i EU

Ny sammansättning i Europaparlamentet kan få betydelse för kulturfrågorna. Hur påverkas de av ett nytt Europaparlament och en ny kommission?

KULTURPOLITIK ÄR EN nationell angelägenhet men i EU fattas samtidigt viktiga beslut om upphovsrätt och handelsavtal som berör ersättningar, villkor och arbetstillfällen. Ulrica Källén Lörelius, verksamhetsledare på KLYS, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, följer utvecklingen:

– Jag är orolig för att EUs stöd till internationella samarbeten och utbyten mellan kulturskapare i Europa minskar, som en följd av att de främlingsfientliga partierna ökar sin makt i EU-parlamentet.

Det nya parlamentet ska reformera upphovsrätten, och under sommaren offentliggör Kommissionen en vitbok (policydokument) om förändringar på gång på området.

– Upphovsrättens ställning bland svenska EU-parlamentariker stärks något

i och med att Piratpartiet försvann. Men tillägger Ulrica Källén Lörelius:

– Tendenser finns att andra svenska partier i Europaparlamentet nu bedriver en liknande politik som Piratpartiet när det gäller upphovsrätt. Till exempel att avkriminalisera fildelning för privat bruk.

– Den frågan har i viss mån Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ på sina politiska agendor. Men Cecilia Wikström, Folkpartiet, vill fasa ut privatkopieringsersättningen. Centerpartiets Fredrik Federley vill likaså ha en friare användning av upphovsrättsligt skyddade verk på nätet.

FÖR ETT ÅR SEDAN inledde EU förhandlingar med USA om frihandelsavtalet TTIP. Parlamentet röstade då för att kul-

tur och audiovisuella tjänster skulle undantas från förhandlingarna.

– Det som oroar nu är inte bara att vi har ett nytt parlament, utan att också får nya kommissionärer som kan vilja riva upp undantaget, vilket skulle påverka arbetstillfällen och europeisk filmproduktion negativt, säger Ulrica Källén Lörelius.

Fast det nya parlamentet är inte frihandelsvänligare än tidigare. Till exempel kampanjar det franska extremhögerpartiet Nationella Fronten öppet emot avtalet.

– Samtidigt finns starka krafter inom EU, framför allt inom kommissionen, att öppna upp för kultur och film i frihandelsavtalet. Men om kommissionen river upp beslutet blir det strid med parlamentet, avslutar Ulrica Källén Lörelius.

GERT LUNDSTEDT

HALLÅ DÄR...

S.V.T. kontorskomplex fyllt av kulturarbetare

Hallå där, Lo Kauppi, som hyr kontorsplats på S.V.T. genom konstproducenten Mossutställningar. De tagit över SVT Dramas tidigare produktionslokaler i Värtahamnen i Stockholm, 3297 kvadratmeter allt som allt. Under namnet Studio Verksamhets Tillsammans

(S.V.T.) samlar de hyresgäster från alla kulturella områden. Varför är det bra att hyra kontorsplats där?

– För att man får vara i fred, men man är ändå inte ensam. S.V.T. är det bästa av det bohemiska men utan den slappa oordningen, tvärtom blir korridorerna städade, den omärkta maten ur kylskåpet slängd och hyrorna betalas i tid.

I huset finns bland annat 52 arbetsrum, bastu, rökrum, verkstad, filmvisningsrum, lastkaj, ljud- och filmstudios. Galle-

ri, bibliotek och en hel del andra gemensamma utrymmen är under uppbyggnad och hyresgästerna välkomnas att ta egna initiativ till ytterligare verkstäder. Till framtidsplanerna hör även att sätta igång ett program inom vilket hyresgästerna kan utforska nya sätt att samarbeta.

Hur hittade du S.V.T. Lo Kauppi?

– Genom min fantastiska världsvana producent Emma Kjellander som tyvärr inte längre är med oss. Hon hade en förmåga att alltid hitta det bästa, coolaste och mest subkulturaktiga.

Hyresgästerna ska få experimentera med samarbeten i framtiden. Vad tycker du om det?

– Jag tycker om att det finns visioner som hotellrum för flyktingar som är konstnärer, bastu med uppsydda coola baddräkter, plantodling för terrassen. Men jag ser framför allt fram emot att det kommer att finnas, och i viss mån redan

finns, repsalar och så finns Ingmar Bergmans gamla filmvisningsrum att låna för en mindre summa.

Det kommer även att ges möjligheter att visa sitt arbete för publik, är det något du vill göra?

– Nej, men det är bra att kunna repetera billigt här och kanske ha provpublik under processen innan man hyr in sig på scenerna.

Ett stort kontorskomplex fyllt med kulturarbetare låter maffigt – tror du att Studio Verksamhets Tillsammans kan påverka kulturklimatet i Stockholm och i så fall hur?

– Ja! Alliansen kanske trodde att de skulle splittra oss i våra enskilda firmor men vi är på väg att skapa nätverk... det kommer nog att bli en del omvälvande politiska föreställningar i framtiden.

LISA BODA

Mer info på mossutställningar.com/svt/

Avancerad statist dumpar löner och urholkar avtal

Avancerad statist är ett begrepp som sakta men säkert har smugit sig in i produktionsbolagens platsannonser för filminspelningar. "Plötsligt bara var det där", säger Hanna Z Gradin, kostymtekniker på Stockholms stadsteater och statist i olika större filmproduktioner sedan barnsben.

SEDAN MÅNGA ÅR ÄR Hanna Z Gradin medlem i statist.se, en sajt som förmedlar just statistroller. Hon ser att begreppet "avancerad statist" dyker upp allt oftare.

För den som inte är utbildad skådespelare och bara är intresserad av att just medverka som statist i en produktion är det ofta bara roligt att få en större exponering.

– Men för de som verkligen är skådespelare till yrket så handlar det snarare om att erbjudas en roll för en mindre ersättning.

Anita Molander, skådespelare, har länge slagits för att Teaterförbundet ska uppmärksamma problemet.

– Det finns bara två kategorier, det är statister eller skådespelare. Begreppet avancerad statist verkar vara ett påhitt av produktionsbolagen för att de ska kunna kringgå kollektivavtalen. Sedan har de propat på att jobsajter som Stagepool och Filmcafé ska använda denna term. På så sätt har det blivit ett vedertaget begrepp, säger hon.

Hon tror att den nya hybridtiteln avancerad statist har införts eftersom det blir billigare med denna anställningsform, vilket i förlängningen riskerar att dumpa branschens lönesättning och även synen på vad en skådespelare är.

– Skådespelare är inte ett kall utan ett yrke. Finns det ett avtal så ska man hålla sig till det. Lönen ska följa jobbet man utför. Inte titeln på den som utför det.

MIRO ANTER ÄR STATISTANSVARIG för SVTs nya dramasatsning "Jordskott" som produceras av Palladium Fiction och just nu spelas in i Sala. Till inspelningen har produktionsbolaget sökt avancerade statister i åldern 15–45 år för en lön på 800 kronor.

Han avstår från att definiera skillnaden mellan en skådespelare och en avancerad statist, men håller inte med om att avancerade statister skulle vara ett annat ord för vanliga statister.

– Att vara avancerad statist innebär att man får synas lite extra och kanske säga en replik. Men vi förväntar oss inte att man ska vara skådespelarutbildad.

Inför Teaterförbundets riksstämma lade skådespelaravdelningen fram en motion med rubriken "Motverkande av lönedumpning avseende arbetsuppgifter för skådespelare inom filmområdet" som just tar upp begreppet avancerade statister och hur det används istället för vad det är, det vill säga en roll:

– Avancerade statister är ett begrepp som vi varken använder eller accepterar. Antingen är man statist eller skådespelare, säger Lars G Svensson, ordförande i skådespelaravdelningens styrelse.

Han, liksom Anita Molander, framhåller att det bara handlar om att produktionsbolagen vill komma undan med ett lägre gage – ofta rör det sig om en mycket sämre ersättning än vad kollektivavtalen anger som lägsta arvode för en roll.

Det handlar om lönedumpning och ingenting annat.

– Förbundet har vid ett antal tillfällen hjälpt medlemmar genom att ta en tvist mot arbetsgivare som endast betalat statisters ersättning där arbetsuppgiften egentligen varit en skådespelarprestation. Teaterförbundet kommer även fortsättningsvis att driva tvister om inte kollektivavtalsenlig ersättning betalas av arbetsgivarna, säger Madeleine Wagemyr, biträdande förhandlingschef på kansliet.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Drygt 2 procent i lönelyft inom Public Service

TEATERFÖRBUNDET HAR SKRIVIT ett ettårigt avtal med Sveriges Television och Utbildningsradion.

Det gäller från den första januari till den sista december i år och ger en generell höjning på 2,2 procent.

En arbetsgrupp som försökt lösa hur ersättningen från repriiser och annan återanvändning av program ska fördelas fortsätter arbeta – TF vill att ersättningen går till förbundet eller dess rättighetsbolag. Arbetsgruppen ska nu få bättre information om när och hur SVT sänder, vilka som är med och vad som betalas ut till förbundets medlemmar.

Rättighetsorganisationen Copyswede (där TF ingår) får också bättre regler för att kassera in pengar; en ny generell avtals-

licens ger utrymme för att träffa nya avtalslicenser i framtiden. Det blir enhetligare regler vid SVTs samproduktioner.

Ett par försöksverksamheter prövas. Eftersom program som bara sänds i SVT Play har få tittare försöker parterna höja siffrorna genom att låta en humorsajt som bara sänder i SVT Play få göra det mot lägre ersättning. Likaledes prövas att återutsända gamla produktioner över SVT Play.

– Vi har gått med på det för att locka publiken dit. Det här kommer att bli framtiden, säger chefsförhandlare Ulf Mårtens.

Slutligen kommer kostymtecknare att byta namn till kostymdesigner.

GERT LUNDSTEDT

Guldmedalj för alla sina inlevelsefulla tolkningar

Teaterförbundets guldmedalj går i år till två dansare som satt Sverige på balettkartan med sina inlevelsefulla rolltolkningar. Anneli Alhanko och Per Arthur Segerström förenas såväl i sin musikalitet som i den mentala styrka som slitet bakom kulisserna kräver.

ALLHANKO OCH SEGERSTRÖM FÅR Teaterförbundets medalj "för utomordentlig konstnärlig gärning". Men man kan fråga sig om inte motiveringen "för utomordentligt konstnärligt slit" vore mer passande när det gäller årets guldmedaljörer.

Redan på Kungliga Balettskolan framkom det att Per Arthur Segerström och Anneli Alhanko hade de konstnärliga och fysiska förutsättningarna för att nå långt. Så kom de också att utnämnas till Sveriges första hovdansare 1990; Anneli Alhanko tillhör dessutom det fåtal balleriner som förärats titeln Prima Ballerina Assoluta.

Men minst lika viktigt var att de redan som skolbarn var mentalt motiverade för ett yrkesval som innebär tio timmars träning per dag – utan uppmuntran.

– På vår tid var den pedagogiska idén att tala om hur dåliga vi var för att vi skulle skärpa oss och bli bättre, säger Per Arthur Segerström.

Anneli Alhanko har i tidigare intervjuer berättat om mobbing och dolda tårar i den hårt konkurrensutsatta balettvärlden.

– Det är inte helt lätt för andra att se två ungdomar haussas, samtidigt som de själv kanske känner att de inte har fått chansen. Men kärleken till dansen gjorde att vi klarade det mesta, säger Anneli Alhanko.

Den självkritik som oräkneliga timmar vid stängen odlat tycker de har mognat bort med åren. Trots sina många tidigare utmärkelser är de märkbart glada över Teaterförbundets guldmedalj.

– Att få just den är lite speciellt eftersom vi har tillhört förbundet i stort sett hela våra liv, och hela tiden sett hur väldigt många skådespelare har blivit hedrade med den, säger Anneli Alhanko.

DE HAR DANSAT I STORT SETT ALLA de klassiska huvudrollerna, ofta i par. Nu är det inte balettdansörerna själva som "bjuder upp", rollfördelningen ligger alltid i händerna på chefer och koreografer.

Hur kommer det sig att just ni två gör er så bra på scen ihop?

– Både Pärten och jag är scenmänniskor som har en väldigt stark inlevelse på scenen, säger Anneli Alhanko.

– En viktig parameter är också att vi har samma musikalitet. Att vi hör och rör oss i musiken på samma sätt, utvecklar "Pärten".

Operabalettens dansare går i pension vid 44 år, om kroppen

håller så länge. För Per Arthur högg det till i ryggen när han var 42, mitt i "En midsommarnattsdröm". "Vi gör inte sista lyftet", viskade han till Anneli, "jag tror att jag fick ryggskott". I själva verket var det tre diskbräck. Men då hade redan en viss mättnad över det inrutade livet infunnit sig.

– I 40 år gick till teatern på morgonen och läste på en lista vad jag skulle göra, timme för timme. Det enda jag behövde bestämma själv var vad jag skulle äta till middag! Det var en jätteomställning att börja tänka själv.

Under två år stannade han hemma och skaffade sig datorvana. Sedan började han hålla till alltmer på Ulriksdals Slottsteater Confidencen. Där har Per Arthur Segerström i dag titeln VD, men beskriver sig själv som ett slags alltiallo. Dessutom "iscensätter" han föreställningar, för regissör vill han inte kalla sig.

Dansar de då något i dag? Per Arthur Segerström skrattar och säger att för honom faller det tramsigt nog på klädkrånglandet; efter sju, åtta klädbyten dagligen i 40 år orkar han inte byta om mer.

– Inte ens som rehabilitering? frågar Anneli Alhanko med omtänksam förebräelse i rösten.

BÅDA TVÅ HAR DRABBATS AV artros och genomgått höftoperationer. Men för bara tre år sedan uppträdde Alhanko på Operan i samband med att Bill Clinton besökte Stockholm. Till vardags är hon annars numera fullt upptagen med att driva den egna dansskolan Base 23, som både erbjuder hobbykurser och utbildar den framtida danseliten. Balettnikningen heter Alhankolinjen.

– Det är otroligt vad den tekniska delen gått framåt. Men det gör ju inte att föreställningarna automatiskt blir bättre, kommenterar Per Arthur.

– Nej, en bra föreställning berör publiken. Och det handlar om något helt annat än teknisk svårighetsgrad, instämmer Sveriges enda Prima Ballerina Assoluta.

Nu, i sina andra karriärer, strävar de efter att på var sitt håll värna den konstnärliga delen av dansen. Så nog passar medaljmotiveringen "utomordentlig konstnärlig gärning" ändå bäst. Eller som Anneli Alhanko säger:

– Utan det konstnärliga är dans ingenting.

Anneli Alhanko

Danskarriär i urval: Anställdes vid Kungliga Operans Balett 1971. Utnämnd till solist, premiärdansare, hovdansare och Prima Ballerina Assoluta. Har dansat huvudrollerna i bland annat "Nötknäpparen", "Svansjön", "Giselle" och "Manon". Har som enda svensk ballerina bjudits in att dansa på Bolsjojteatern.

Privatliv: Bor med make, dotter och katt i Stockholm.

Förevidad: Ett porträtt av Alhanko ingår i Statens porträttsamling på Gripsholms slott.

Per Arthur Segerström

Danskarriär i urval: Anställdes vid Kungliga Operans Balett 1970. Utnämnd till solist, premiärdansör och hovdansare. Har dansat huvudrollerna i bland annat "Nötknäpparen", "Romeo och Julia" och "Giselle".

Privatliv: Bor med dotter och vovve i Stockholm.

Förevidad: Som motiv på ett frimärke, där han och Anneli Alhanko gör en scen ur "Romeo och Julia".

Säg hej till Teaterförbundets

Teaterförbundet har fått en ny förbundsstyrelse. De valdes under några intensiva dagar i juni på Djurönäset, där förbundet höll riksstämma – den tjugonde i ordningen sedan 1956.

NÄRMARE 150 PERSONER hade tagit sig ut till Djurönäset utanför Stockholm för att medverka vid Riksstämman som är Teaterförbundets högsta beslutande organ, och därmed lägga fast inriktningen på arbetet under de kommande fyra åren.

Stämman var den tjugonde i ordningen sedan 1956: det år då organisationen förvandlades till ett modernt fackförbund. Det var först då som arbetsgivarna trädde ut och de anställda tog över organisationen. Teaterförbundet har i övrigt en 120-årig historia, men de första femtio var teaterns anställda organiserade tillsammans med teatercheferna. 1956 avsatte medlemmar pengar till en egen stridskassa och organisationen anställde sin första ombudsman (Rolf Rembe).

– Det är en fantastisk känsla att se ut över denna enastående samling människor som ju alla står upp för att skapa bättre arbetsvillkor för era arbetskamrater. Hjärtligt välkomna till 2014 års Riksstämma, sa ordförande Anna Carlson, som senare återvaldes till sin post för en ny mandatperiod.

Under tre intensiva dagar diskuterades jämställdhet och mångfaldsfrågor, scen- och filmpolitik och på vilket sätt som frilansarnas villkor ska kunna förbättras under kommande mandatperiod. Flera vittnade om hur tystnaden sprider sig över arbetsplatserna, på grund av allt osäkrare anställningsvillkor.

STÄMMAN AVSLUTADES MED en rafflande valomgång där den nya förbundsstyrelsen röstades in. De sex nya ledamöterna är: Robert Forsman, tekniker, Stockholms stadsteater, Martyna Lisowska, musikalartist, frilans, Inga Onn, skådespelare, frilans, Zofi Nilsson, scenograf, Daniel Norgren Jensen, dansare, Kungliga Operan och Måns Clausen, skådespelare.

Fem andra ledamöter avtackades under stämman – skådespelaren Ulla Svedin Berg och sångaren Gunnar Lundberg fick var sin silverplakett för sina mångåriga engagemang i Teaterförbundet. Likaså avtackades teknikern Jenny Larson, musikalartisten Beatrice Järås och skådespelaren Karin Larsson för sitt arbete i förbundsstyrelsen. Regissören Mathias Lafolie avgår även han ur förbundsstyrelsen men kunde inte närvara på stämman i juni. Som nyutsedd kulturattaché i Peking befinner han sig i Kina.

MAGDALENA BOMAN

Saknas på bild gör: Peter Schildt, 63 år, filmregissör, (nyval VU), Simon Narrthon, 45 år, skådespelare, (lämnar VU, omval F5), Martyna Lisowska, musikalartist, (nyval F5), Daniel Norgren Jensen, 24 år, dansare Kungliga operan, (nyval F5) och Måns Clausen, 40 år, skådespelare, (nyval F5).

nya styrelse!

Kristian Pohl

Överst från vänster: *Ulrika Dalenstam*, 63 år, administratör (omval FS), *Annika Stödberg*, 50 år, filmmaskör, (omval FS), *Robert Forsman*, 44 år, tekniker (nyval FS), *Zofí Nilsson*, 48 år, scenograf, (nyval FS), *Minna Krook*, 50 år, vice ordförande, (nyval VU), *Pontus Plaenge*, 44 år, skådespelare, (omval FS), *Therése Härnqvist*, 40 år, administratör, (nyval VU), *Inga Önn*, 48 år, skådespelare, (nyval FS), *Thomas Nording*, 53 år, tekniker, (omval VU) och *Anna Carlson*, 64 år, skådespelare, omvald ordförande.

Efter 23 år avgick Ulla Svedin Berg från sin post i Teaterförbundets styrelse. Under åren har hon med stort engagemang drivit jämställdhets- och diskrimineringsfrågor.

Lars Carlberg

Jämställdhet hett tema på stämman

NÄR ULLA SVEDIN BERG Började 1991 var jämställdhet icke-frågor inom förbundet.

– Därför är jag särskilt lycklig över att min sista stämman har haft så stort fokus på jämställdhet och mångfald. Jag är stolt över att ha bidragit till att vi nu står starkare i dessa frågor, men mycket återstår att göra, sa Ulla Svedin Berg på stämman.

En av de mest engagerade debatterna under stämman handlade om just jämställdhet och mångfaldsaspekter i arbetslivet. Frågor som förbundet drivit sedan tidigt 80-tal.

1994 arbetade vi fram ett jämställdhetsprogram. Det ledde senare fram till att förbundet startade en utbildning av kvinnliga teaterchefer tillsammans med Svensk Scenkonst, och att regeringen la fram en proposition "Plats på scen" för ökad jämställdhet inom scenkonstvärlden. Faktum är att vi var det första fackförbundet som lade fram en diskrimineringspolicy, sa Ulla Svedin Berg.

Förbundet har kontinuerligt drivit frågorna, dock inte alltid med framgång, menar hon. 2006 gjorde Dagens Eko i Sveriges Radio en undersökning som visade att sexuella trakasserier drabbar varannan kvinna inom scenkonstvärlden. En undersökning som kom att kritiserar för bristande statistiskt underlag.

– Det var den låga svarsfrekvensen som kritiserades. Men det handlar ju om att folk inte vågar säga ifrån och är rädda för att framträda. Det är oerhört viktigt att Teaterförbundet tydligt säger ifrån vad det står för, sa Ulla Svedin och fick rungande applåder från församlingen.

Förbundet har nått framgångar rent kvantitativt i sitt arbete kring jämställdhet, men inte kvalitativt, sa Ulla Svedin och påpekade att de flesta hinder ligger i attityder och okunskap:

– Vi har visserligen bättre strukturer för arbetet nu. I höst planerar vi att följa upp vad som händer efter Teaterhögskolornas projekt "Att gestalta kön", och hålla ett seminarium kring mång-

faldsfrågor, sa Ulla Svedin.

Teaterförbundets ambition är att lyfta frågorna till en annan nivå och diskrimineringsfrågor är nu en stående punkt på förbundsstyrelsens dagordning.

– Det är ett viktigt ställningstagande att frågorna ständigt finns med på dagordningen. Det gör att vi också löser upp jämställdhetsgruppen, men fortsätter att driva mångfaldsfrågor i en särskild arbetsgrupp, sa Ulla Svedin Berg.

Teknikern Jenny Larsson, också avgående ledamot i styrelsen, påpekade att mångfaldsgruppen är viktig för att bygga upp en plattform inom förbundet att arbeta med frågorna utifrån.

– Det är mycket inspirerande att höra att allt arbete förbundsstyrelsen gör, ska genomsyras av diskrimineringsaspekter och människors lika värde. Jag blir oerhört peppad och glad över detta, sa skådespelaren Inga Onn.

Musikalartisten Joel Axelsson tillade att också han blev peppad av debatten, och efterlyste en solidarisk kamp bland män – för att krossa patriarkala strukturer.

– Idag gör ju även institutioner musikal, det är teaternas kassakor och i den världen är inte jämställdhet och mångfald prioritet ett. Jag skulle önska att förbundet hittade in i dessa kommersialismens vrår och pushade oss musikalartister i rätt riktning, sa Joel Axelsson.

Att driva frågor om sexuella trakasserier kräver mod, även om det finns en mycket tydlig svensk lagstiftning på området.

– Hittills har Teaterförbundet inte drivit en enda fråga om sexuella trakasserier, däremot har ombudsmännen fått åtskilliga frågor runt det. Men varje gång de föreslår att kansliet ska driva frågan åt dem, så svarar medlemmen nej, konstaterade Ulla Svedin Berg slutligen.

MAGDALENA BOMAN

Nyinstiftat regipris till Erik Holmström

SVENSKA REGISSÖRSFÖRENINGEN delade under Riksstämman ut sitt nyinstiftade regissörpris IRIS till Erik Holmström för hans uppsättning av SCUM-manifestet av Valerie Solanas på Turteatern i Kärrtorp. Motiveringen lyder: "Erik Holmström är en djärv regissör som i sina senaste produktioner vågat spänna bågen i fråga om ämnesval och regikonception.

SCUM-manifestet är en provocerande och kontroversiell föreställning som lyfter och utmanar regikonsten därmed också publiken. Den är uppkäftig och slagkraftig och står samtidigt skarpt upp för konstens roll i samhället."

Med IRIS-priset vill Svenska Regissörsföreningen lyfta regikonsten och visa på dess betydelse för att spegla och utmana

det samhälle vi lever i. Priset delas ut till en regissör, verksam i landet, för en teaterproduktion som utmärkt sig inom Teatersverige. Juryn som består av fem medlemmar i Svenska Regissörsföreningen, väljs årligen på föreningens årsmöte.

Priset består av en modell av en teater-scen med periakter designad av Gunilla Palmstierna-Weiss.

Stereotypa bilder i kulturen – det uppehöll sig Victoria Kawesa, doktorand i genusvetenskap vid under ett av seminarierna på stämman. Hon reflekterade kring Tintin i Kongo, "Lilla Hjärtat" och Makode Lindes tårta.

"Svenskar tror de lagt rasismen bakom sig"

HUR KOMMER DET SIG att Stina Wirsén år 2012 ritar en rasistisk stereotyp som Lilla Hjärtat, när det finns Picaninny-bilder med stark laddning och en bakgrund i slaveriet? Vad beror det på att det sker i ett nutida Sverige, undrade Victoria Kawesa. Hon valde att tolka händelserna utifrån en förklaringsmodell som forskaren Ylva Habel, lektor i medie och kommunikationsvetenskap vid Södertörns högskola gjort.

– Svenskar uppfattar sig själva som mycket toleranta. Och folk menar att de lagt rasismen bakom sig. Det finns ett vitt liberalt tvivel, som innebär att gemene man har svårt att se stereotyper. Det råder en normativ färgblindhet och okunnighet sanktioneras, sa Victoria Kawesa.

I debatten som följde med Stina Wirséns

bilder försvarade flera framträdande författare konstnärinnas bilder.

De menade att Lilla hjärtat var en anti-rasistisk figur, att hon använt sig av en stereotyp, men gett den nytt innehåll.

– Stereotyper har funnits från tryckkonstens barndom. Begreppet betyder mall, eller låst bild. Det innebär att bilderna reproduceras, sa Victoria Kawesa.

DET FINNS EN MEDVETENHET i Sverige om att judiska nidsbilder inte ska reproduceras, men Golliwogs och Picaninny-bilder passerar.

– Intentionen kanske har varit en annan, men effekten av att gå tillbaka till historiska stereotyper gör att de blir repetitiva. Både Picaninnys och Golliwogs har

använts för av avhumanisera svarta.

Victoria Kawesa berättade vad som hände när hon plockade fram ett youtube-klipp på Lena Adelsohn Liljeroth som skar i den svarta förvrängda black-face-tårtan, och hörde konstnärens skrik samt de vita människornas skratt i salen. Hon grät.

– Visserligen är det en svart person som skapat verket, men konstnären har själv sagt att han inte reflekterat över vilket grovt sexuellt våld som ligger i bilden. En vit kvinna skär i en svart kvinnas sköte. Hur kan en man egentligen tillåta sig att tala för mig som kvinna. Men Makode hade bara rasism i huvudet.

MAGDALENA BOMAN

Anonyma mediedubbare prisas för fackligt mod!

UNDER VÅREN/SOMMAREN 2013 låg Teaterförbundet i konflikt med dubbningsföretagen SDI Media och Dubberman under sju veckors tid. Bakgrunden var att röstskådespelare som arbetar med dubbing inte fått några löneökningar sedan 2003.

Under hela den långa konflikten fanns det en grupp personer som företrädde sina arbetskamrater. De var fem dubbare som drev frågan – för många var rädda att träda fram. Ett av dubbningsföretagen har sagt att företrädarna som satt i delegationen anses illojala mot företagen och att de därmed inte skulle få jobb i framtiden.

– Det här var en kamp långt utanför våra traditionella områden, där de flesta är egenföretagare. Därför är det särskilt roligt att få ge vårt fackliga stipendium till dessa fem företrädare inom dubbningsbranschen. Nu är det bara så att de även fortsatt vill vara anonyma, eftersom de är rädda att mista sina jobb, så de kommer inte hit och hämtar sina stipendier här på stämman, sa ordförande Anna Carlson.

Suzanna Dilber tog på sig uppgiften att företräda de dubbare som satt i delegation och tog emot det fackliga stipendiet:

– Att dubba film är en av de största och mest vanliga jobben i branschen. Vi tar hand om det som våra barn älskar så mycket. Om inte någon står upp för det vi gör, så vet vi vad som händer. Det var en viktig strid vi förde. Tack!

Lars Carlberg

Lars Carlberg

Pensionsfrågan låst av regeringen

Fack och arbetsgivare är eniga: regeringens beslut att använda scenkonstnärernas pensionspengar till annat försvårar förhandlingarna. Svensk Scenkonsts nya uttalande välkomnades på stämman. Men regeringen backar inte.

FÖRHANDLINGARNA OM DET nya pensionssystemet befann sig i startgroparna när Svensk Scenkonst kom med sitt nya uttalande. Åtskilliga frågor skulle lösas – alltifrån omställning och karriärväxling till frilansarnas pensionsvillkor. Men regeringens villkor för förhandlingarna har lagt hinder i vägen för överläggningarna.

Först sa Teaterförbundet ifrån och menade att regeringens besked lämnade viktiga frågor obesvarade. Nu instämmer arbetsgivarparten.

I en två sidor lång analys skriver Svensk Scenkonst att regeringens villkor behöver omprövas och mer pengar tillförs för bland annat dansarnas löner.

Vidare invänder de mot att scenkonstnärernas pensionspengar används till annat, så kallade kvalitetsstärkande åtgärder, innan ett fungerande pensionssystem är på plats.

Scen & Film bad kulturdepartementet kommentera den situationen. Statssekreterare Joakim Stymne svarar via mejl.

Kan övergången till ett kollektivavtalsreglerat pensionssystem inledas den 1 januari 2015, trots parternas kritik?

– Ja, vi ser ingen anledning att ompröva tidpunkten för när övergången till ett nytt system ska inledas.

Svensk Scenkonst gör bedömningen att den ekonomiska ramen på 30 miljoner kronor som regeringen satt för det nya omställningsavtalet behöver vidgas för att avtal ska kunna tecknas inom den tidsram som regeringen satt?

– Vi ser ingen förutsättning för att ompröva dessa ramar.

Svensk Scenkonst skriver att först när samtliga kostnader relaterade till systemskiftet är klargjorda, finns möjlighet att disponera pengarna till annat?

– Regeringen har angett ramarna för såväl omställningsinsatser som kvalitetsstärkande åtgärder och avser inte justera dessa.

Svensk Scenkonst och Teaterförbundet menar att dansarnas låga löneläge och deras anställningsvillkor bör ses över när pensionssyste-

met förändras. Och att detta bör hanteras inom ramen för det.

– Det är upp till parterna att förhandla om löner och anställningsvillkor.

TEATERFÖRBUNDETS DIREKTÖR Jaan Kolk kritiserar regeringens hållning.

– Genom sina dubbla budskap blockerar regeringen en lösning av pensionsfrågan. Samtidigt som den säger att det är branschens sak att hantera pensionerna har den lagt fast detaljerade och snäva ramar för hur en överenskommelse ska se ut. Detta för att kunna använda pengar för andra ändamål.

Han menar att det finns många hål att fylla på scenkonstens område. Men att de inte ska finansieras på bekostnad av de yrkesverksammas anställningsvillkor.

GERT LUNDSTEDT

Detaljer om villkoren presenterades i förra numret av Scen & Film (4/2014)

A-kassa väcker franska protester

Under den senaste tiden har en rad föreställningar ställts in på grund av protester mot försämringar i deras a-kassasystemet i Frankrike. Nu lovar Frankrikes regering se över systemet.

DE HAR INVADERAT opera- och teaterscener, klättrat upp på byggnadsställningar, demonstrerat nakna eller utklädda till bajs-korvar: Vi är inte skit!

– Stämningen har varit allt annat än lugn, säger skådespelaren Jimmy Shuman, hos facket Syndicat Français des Artistes-interprètes, SFA.

Det är medlemmarna i varje enskilt kompani som beslutar om aktioner när kulturarbetarna protesterar. Därför har det varit omöjligt att förutse vad som skulle hända, när till exempel teaterfestivalen i Avignon startade i början av juli.

Bakgrunden till konflikten är förändringar i a-kassan. Hundratusentals visstidsanställda kulturarbetare har rätt till ersättning om de har jobbat 507 timmar i tio månader (10,5 månader för skådespelare).

A-kassorna styrs av arbetsmarknadens parter, och i början av året gick arbetsgivarorganisationen Medef ut hårt, och sa att artister och scenarbetare borde omfattas av samma regler som andra.

För att "rädda systemet" gick flera löntagarfack med på för-

sämringar. Men kulturarbetarna har krävt att regeringen inte godkänner överenskommelsen.

Presidenten François Hollande har lovat att arbetsmarknadens parter ska få ökat inflytande, och därför säger sig regeringen ha svårt för att inte skriva under.

– Ministrarna kan välja sida. De kan välja att motsätta sig Medef, hävdar Jimmy Shuman.

Han förklarar att försämringarna handlar om komplicerade beräkningar, men att konsekvensen är att de som har det sämst betalt idag får det ännu sämre.

Nu har regeringen lovat att se över systemet i sin helhet före årsskiftet.

Jimmy Shuman säger att kulturarbetarna är måna om att få behålla sin särskilda a-kassa, där ersättningen bygger på solidaritet mellan olika yrkesgrupper, och inte på statliga kulturstöd:

– Vi vill inte behandlas som tiggare.

ANNA TRENNING-HIMMELSBACH

Skara Skolscen kritiseras

Myndigheten för yrkeshögskolan riktar allvarlig kritik mot den kompletterande utbildningen Förberedande scenisk utbildning vid Skara Skolscen. Myndigheten har vid en tidigare tillsyn kritiserat samma utbildning, som trots detta inte åtgärdat bristerna. Vid två olika tillfällen, 2011 och 2012, kritiserade myndigheten utbildningen för att bland annat inte haft en fungerande styrelse/ledningsgrupp, att det saknats utbildningsansvarig/utbildningsledare och att rättssäkerheten för eleverna inte kunnat garanteras eftersom det inte fanns avtal på plats.

I april genomfördes ytterligare en tillsyn och återigen konstaterades stora brister i genomförandet av utbildningen. Det visade sig att de tidigare bristerna inte har blivit åtgärdade, och att tekniska problem har varit så omfattande att de påverkar förutsättningarna att nå utbildningsmålen. Dessutom behöver huvudmannen Stiftelsen kursverksamheten vid Göteborgs universitet, ha rutiner och ett fullödigt regelverk för att säkerställa korrekt och rättssäker hantering för eleverna.

– Det är tråkigt och märkligt att Skara Skolscen har valt att inte leva upp till de krav författningarna ställer. Problemen kunde varit lösta sedan flera år tillbaka. Vi riktar allvarlig kritik mot huvudmannen. Ytterst är det eleverna som drabbas, som inte får den utbildning de har rätt till, säger Christer Bergqvist, chef för tillsynsavdelningen på Myndigheten för yrkeshögskolan.

Bruno Simão

Svansjön.

Internationellt dansutbyte

Strax före sommaren åkte Göteborgs-Operans Danskompani till Lissabon och gav tre föreställningar. Veckan därpå spelade Portugals nationalbalett "Svansjön" i Göteborg. Utbytet var del av det nya internationella projektet European Dance Exchange där fler kompanier än de två nämnda ingår. Initiativtagare är ledaren för GöteborgsOperans danskompani Adolphe Binder.

– Detta är ett nytt, innovativt sätt att använda varandras resurser på, ett smart sätt att göra vår konst tillgänglig och främja dansens stora rörelse runt om i Europa, säger Adolphe Binder.

SF + StellaNova = sant

Svensk Filmindustri har inlett ett nytt samarbete med producenten Lena Rehnberg och hennes produktionsbolag StellaNova Film. Samarbetsavtalet löper på tre år. SF distribuerar bolagets alla nya filmproduktioner i Norden och ansvarar för försäljningen av filmrättigheterna på den internationella marknaden.

StellaNova Film senaste svenska filmsuccé var Monica Z.

Dorsin blir teaterdirektör

Henrik Dorsin tar tillsammans med kollegan i humorkollektivet Grotesco över chefskapet för Scalateatern i Stockholm (där Fria Pro en gång höll till). Till Dagens Nyheter säger Henrik Dorsin på frågan om det är kul att bli teaterdirektör:

– Ja, äntligen får man en riktig titel. Skådespelare är jag ju bara nästan, och komiker är en titel publiken kan sätta på en om de tycker att man är kul.

Stubø Dramatenchef i sex år

Det lyftes ett och annat ögonbryn när den nya chefen för Dramaten Eirik Stubø presenterades. Eirik Stubø är idag nämligen teaterchef för Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm, en tjänst han tillträdde så sent som hösten 2013. Hans förordnande som chef för nationalscenen blir sexårigt. Eirik Stubø, född 1965, är regissör. Han har varit teaterchef i 12 år, varav nästan nio år på Nationaltheatret i Oslo. Eirik Stubø har uppmärksammats för sitt arbete med både samtida dramatik och med Ibsens pjäser. Kulturhuset Stadsteatern kommer att presentera en ny chef i mitten av augusti.

Dramatens nuvarande chef Marie-Louise Ekman lämnar nationalscenen vid årsskiftet.

Rekord i balettutnämningar

Vid Kungliga Operan har balettchefen Johannes Öhman presenterat inte mindre än 15 nyutnämningar inom Kungliga Baletten. Nyutnämningarna gäller från och med säsongen 2014–15.

Scenkonst för demokrati

Inför Scenkonstbiennalen för barn och unga (Bibu) i Helsingborg gjorde länstestamentarna i Sverige ett uttalande för att manifesteras scenkonstens betydelse för just barn och unga. Målet för organisationen är minst två professionella scenkonstföreställningar per år för alla barn, och jämlika och rimliga förutsättningar för alla skolor att ta emot scenkonst för barn och unga.

I linje med detta uppmanas regeringen att se till "att kultur- och utbildningsdepartementen samarbetar för att demokratisera fördelningen av scenkonst".

Wärff prisas i Moskva

Dansaren Emilia Wärff i Danskompaniet Spinn fick i maj i Moskva motta ett pris av Filantropstiftelsen och Allryska Invalidförbundet. Dessa delar vartannat år ut priser till personer som främjat "rehabilitering och samhällsanpassning av människor med funktionsnedsättningar med hjälp av kreativa och konstnärliga medel".

Emilia Wärff var nominerad i kategorin scenkonst/koreografi och fick pris för sitt sätt att "övertvinna hinder bortom gränsen för det möjliga". Spinn är ett kompani med professionella dansare både med och utan funktionsnedsättningar hemma i Göteborg.

2013 starkt filmår

Av Svenska Filminstitutets skrift Filmåret i siffror framgår att 2013 var ett starkt år för svensk film, och att jämställdheten ökar i det totala filmutbudet. Samtidigt varnas för att ekonomiska svårigheter i branschen på längre sikt kan leda till problem. Biobesöken för svensk film ökade och har en marknadsandel på 24,8 procent. Även andelen filmer med kvinnlig regissör ökar. Av svenska långfilmer med biopremiär under året hade 27 procent kvinnlig regissör; och 38 procent av de filmer som institutet beviljade produktionsstöd hade kvinnlig regissör.

Men det finns orosmoln: filmernas budgetar krymper – automatstödet inräknat. Vilket är ett tecken på att det råder ekonomiska svårigheter i branschen och att det finns en osäkerhet inför framtiden.

Folkligt och festligt på Marsvinsholms sommarteater

Sedan 2013 driver MarsvinsholmsTeatern sommarföreställningar vid Marsvinsholms slott. Det är med stor entusiasm och glöd som fyrklövern Claes Åström, Åsa Forsblad, Aksel Morisse och Inga Onn för vidare de stolta teatertraditionerna på plats och sätter sin egen prägel på konceptet.

NÄR SCEN OCH FILM BESÖKER MarsvinsholmsTeatern utanför Ystad, pågår repetitioner i strålande solsken inför sommarens uppsättning av Hantverkarna. Det bjuds på olika dialekter och en stor portion humor när repliker, sång, sågmaskiner och levande pianospel avlöser varandra på scen. Claes Åström spelar Glen – en hantverkare som kan liknas vid en modern Tartuffe i en värld av yta och inredningshets. Scenografin i form av en byggarbetsplats och ett halvfärdigt hem spelar en central roll i historien. Åsa Forsblad och Aksel Morisse skildrar ett samtida par med strävan efter det perfekta drömhuset.

Ystads Stående Teatersällskap har, med Bror Tommy Borgström i spetsen, arrangerat sommarspel på Marsvinsholms slott under hela 17 säsonger.

– Traditionen som har funnits här är fin, den har fungerat och publiken känner till den. Ystads Stående Teatersällskap har varit modiga och haft en otrolig bredd i sin repertoar. Till det vill vi lägga till mer musik och sång. Dels för att vi själva sjunger mycket och dels för att musiken tillför en annan dimension. Vi kommer också med en större svärta i våra föreställningar, jämfört med Ystads Stående Teater, säger Aksel.

Han och Claes lärde känna varandra för 25 år sedan när de båda arbetade som scentekniker vid Stockholms stadsteater. En djup vänskap tog sin början och när Claes på allvar fick erbjudande

Aksel Morisse, Åsa Forsblad och Claes Åström.

om att ta över sommarteatern var hans första tanke att kontakta Aksel. Claes var med redan de första åren av sommartheater på Marsvinsholm och har spelat med Ystads Stående Teatersällskap av och till under åren sedan 1996. Inga och Åsa spelade ett år var innan de fyra skådespelarna tog över efter Ystads Stående Teatersällskap och satsade ekonomiskt.

– Vi tog ett banklån förra året och köpte loss alla möbler, interiör, lampor, ljus och ljud, kostymer och annan utrustning av Ystads Stående Teatersällskap, säger Claes.

Byggnaderna intill slottet hyrs av slottsherren och fungerar som kostymförråd, loger, repetitionslokal, kontor och boende för några i ensemblen.

Under 2013 var tiden ytterst knapp fram till produktion. MarsvinsholmsTeatern fick nycklarna i mars och hade premiär i juni. I den första överenskommelsen skulle MarsvinsholmsTeatern ta över 2014, men Ystads Stående Teatersällskap ändrade sig. MarsvinsholmsTeatern fick anpassa sig och ta över redan 2013.

– Det var i stort sett omöjligt att genomföra med de tidsramar som fanns men vi gjorde det ändå av kärlek till platsen och teatern, säger Claes.

Vinsten från förra året gick oavkortat till årets produktion och det som finns kvar när årets löner är betalda går direkt till nästa säsong. MarsvinsholmsTeatern får bidrag av Ystads kommun och betalar ut löner för 15 personer, under tre månader.

Nille Leander

Nille Leander

Nille Leander

– Vi har betalt under sommaren men jobbar med MarsvinsholmsTeatern hela året, vid sidan av anställningar i andra projekt, säger Claes.

I ÅR SPELAS 31 FÖRESTÄLLNINGAR med plats för 550 personer per föreställning. MarsvinsholmsTeatern är överens om att det som skiljer den här satsningen från många andra är att de tagit över en relativt stor och trogen publik som känner igen både Claes, Åsa och Inga från tidigare uppsättningar.

– Jag tycker vi har en bra balans ekonomiskt. Det är precis så att vi klarar det. Finns det mycket pengar är det lätt att bli slösig, säger Aksel.

Han och Åsa har sin bas som anställda skådespelare vid Uppsala stadsteater. Därifrån är de vana vid en mer homogen publikgrupp och tycker att MarsvinsholmsTeatern i jämförelse har en fantastisk blandning.

– Vissa sitter uppklädda i finkläder och från andra ställen hör man pyset från en Pripps Blå. I Uppsala vet jag oftast när publiken kommer att skratta men här i Marsvinsholm får vi väldigt blandade reaktioner, säger Aksel.

Traditionen från Ystads Stående Teatersällskap är framför allt spelstilen och Claes beskriver den som riktig teater med mycket humor, det vill säga komedi med inslag av fars.

– Det är folkligt och på riktigt. Det får mitt hjärta att bulta

Nille Leander

Jens Arbén bygger scenografin

som allra mest. Tröskeln behöver inte vara så hög för publiken, för när de väl kommit in i dialogen och kontexten kan man ta dem med på resan. Det är det som är själva hjärtat av Marsvinsholm, säger Claes.

Förutom att stå på scen har skådespelarna mycket att göra rent administrativt. MarsvinsholmsTeatern är hyresvärdar åt krögaren Nils-Bertil med personal och sköter allt praktiskt som att byta glödlampor, laga avlopp, måla om och klippa gräsmattan.

– Det kan vara störande men är samtidigt befriande, för det är vanligt annars att bli lite självupptagen och alltför uppslukad av sin egen koncentration inför en föreställning, säger Aksel.

Direkt efter premiären börjar manuskriptläsningen för att hitta nästa års uppsättning. Att hitta rätt pjäs tar tid och urvalet av pjäser är begränsat eftersom de behöver ta hänsyn till spelplatsen och utomhusscenen.

– I föreställningarna kan det varken bli mörkt eller tyst mellan replikerna. Vi äger inte ljuset och vi äger inte pausen. Plötsligt kan det komma en tutande traktor, säger Claes.

ÅRETS PJÄS HANTVERKARNA av Line Knutzon hade urpremiär 2009 och har satts upp vid Uppsala stadsteater, Helsingborgs stadsteater, Göteborgs stadsteater och Dramaten i Stockholm. I sommarens uppsättning vid Marsvinsholm har Jens Arbén gjort

scenografin, Henrik Dahl står för regin och Sanna Hodell är föreställningens levande pianist. Aksel Morisse har skrivit sångtexter till de musikaliska tilläggen i pjäsen som är en blandning av klassiska verk från Mozart och Beethoven.

– Line Knutzon skriver väldigt nära verkligheten. Hon har en twist i sitt språk med förhöjda, drastiska och cyniska inslag. Den som någon gång varit i kontakt med hantverkare kommer att känna igen sig i pjäsen med både skratt och fasa, säger Claes.

I närheten finns Skulpturparken, en slottspark som i sommar fylls av skulpturer från Konsthögskolan i Malmö. Anslutande till scenen finns också den idylliska krögarserveringen, soldäck, utegrillar, långbord och boulebanor.

– Platsen är otroligt teaterromantisk. Jag har stått ute på verandan med en kaffe i handen och tänkt att det här måste vara Sveriges vackraste fikarum, säger Claes.

I år placeras publiken i en halvcirkelformad läktare som är närmare scenen än tidigare, det skapar en mer intim känsla.

– Vi vill att MarsvinsholmsTeatern ska vara en ensembleteater där skådespelarna har initiativet. Teater ska vara en kollektiv konstform och vi väljer därför att jobba med starka individer. Det blir fler diskussioner men bättre teater, säger Aksel.

Henrik Dahl

Ur "Hantverkarna".

Urval av sommartheater 2014, utöver "Hantverkarna", som Marsvinsholmteatern spelar i Ystad mellan 28/6 och 10/8.

- ✓ "Vildhussen". Döda fallet, Ragunda 19/6–19/7.
- ✓ "Måsen". Skillinge Teater 20/6–7/8.
- ✓ "Sju gånger sju". Norrdans, Härnösand på Murberget 20/6–17/8.
- ✓ "Nils Holgersson". Västana Teater, Sunne 21/6–21/8.
- ✓ "Marmelad utomhus". Claire Parsons Co på Malmö Sommarscen 23/6–23/7.
- ✓ "Tre män i en båt". Kullehusteatern, Gregersboda 25/6–8/8.
- ✓ "Komedi av misstag". Romateatern, Gotland 27/6–8/8.
- ✓ "Fidelio". Kamraterna i Årsta Teater 28/6–12/7.
- ✓ "Efter mitt eget huvud – en 1600-talsfresk om Agneta Horn". Stadra Teater i Nora 3/7–17/8.
- ✓ "Trettondagsafton". Shakespeare på Gräsgården i Vadstena 3/7–3/8.

- ✓ "LYCKA – en musikalisk föreställning om det som gör ont". Teater Tofta Herrgård i Magasinet 4/7–7/8.
- ✓ "Peter Pan Wendys resa". Regionteatern Blekinge Kronoberg på Marinmuseet, Karlskrona 5/7–5/8.
- ✓ "Silverskeppet". Vadstena-Akademien i Bröllopssalen, Vadstena Slott 18/7–18/8. "Lovisa Ulrika" 3/8.
- ✓ "Alfvén". Ystadsoperan 13/7–25/7.
- ✓ "Trollflöjten". Smålandsoperan på Huseby Bruk 26/7–10/8.
- ✓ "Perfect Nonsense". Mellanfjärdens Teater 1/8–24/8.
- ✓ "Glas-Jesus". Byteatern i Hovmanstorp 9/8–23/8.
- ✓ "Elektra". Norrlandsoperan i Umeå 14/8–23/8.

Källa: Scendatabasen

Åsiktsförtryck och hot hämmar turkiska skådespelare

Situationen har blivit tuffare för skådespelare i Turkiet sedan Recep Tayyip Erdoğan kom till makten. De kämpar mot åsiktsförtryck och måste våga sina ord på guldväg.

Arbetsvillkoren är hårda. Tv-industrin blomstrar och drar in stora vinster, men skådespelarfacket, tvingas kämpa för ersättning för upphovsrätt.

Inspelning av "Bir Yusuf Masali" (En Berättelse om Yusuf). Exporten av turkiska tv-serier har ökat enormt senaste åren. Årligen stiger exporten med 15–20 procent och i år beräknas den nå runt 850 miljoner kronor.

SERIERNÄ ÄTS UPP AV TV-MÄTNINGSMONSTRET, utbrister Muge Dagistanli skrattande. Hon arbetar som producent, programledare och journalist – specialiserad på tv, underhållning och showbiz på Posta Magazine i Istanbul. Muge förklarar att det varje år läggs ner 30–40 såpor av de 60–70 som produceras. En tv-series öde bestäms inte av en obarmhärtig domare, utan av tittarsiffror. Konkurrensen inom den turkiska såpopervärlden är stenhård och skoningslös.

– Tv-kanalerna bryr sig varken om det förflutna eller nutid. De bryr sig bara om höga tittarsiffror, förklarar Muge.

Bir, iki, üç – Kayıt! (Ett, två, tre, tagning!) hörs det i det stora rummet med ottomanska divaner och äkta persiska mattor på golvet. På väggarna hänger tjocka röda sammetstapeter med gulfärgade ornament. Kameramännen, ljudteknikern och alla assistenter fryser sina rörelser och blir blickstillta och tysta – bara

skådespelarna rör sig och levererar sina repliker. Till slut hörs signalen alla väntat på.

– Tamam, (okej), säger Hakan Arslan, regissören, med ett belåtet leende på läpparna. Alla slappnar av. Maskörer springer fram och bättrar på sminket på några av skådespelarna. Teknikerna pular med tekniken. Skådespelaren Bariş Çakmak, byter några ord med regissören och går sedan ut för att hinna med en rökpaus mellan tagningarna av den turkiska komedin "Bir Yusuf Masali" (En Berättelse om Yusuf), som är inne på andra säsongen, där han spelar en pasha, Mustafa.

I GRUSET UTANFÖR DEN VITA ottomanska trevåningsvillan av trä, som ligger en bit utanför Istanbul och som köpts och renoverats av produktionsbolaget för tv-seriens skull, trampar några av de skådespelare som ska vara med i den här tagningen. Varje

Srefan Bladh

Janset Pacal, ordförande i Filmskådespelarnas inkasseringssällskap.

vecka ska teamet spotta ur sig ett 90 minuter långt avsnitt. Det innebär långa och intensiva arbetspass, 15-timmarsdagar är inget ovanligt.

JANSET PACAL, 43, är ordförande i Sinema Oyuncuları Meslek Birliği, (Filmskådespelarnas Inkasseringssällskap), som med sina 425 medlemmar specialiserar sig på copyrightfrågan. Hon har varit ordförande i ett par år men har arbetat fackligt i fem år för att driva just den frågan som rör skådespelarnas upphovsrätt.

– Det finns en lag som ska ta tillvara våra intressen. Men tv-kanalerna hittar hela tiden krypt

hål, förklarar hon.

Några skådespelare har fått igenom sina krav och tecknat copyrightavtal med Italien, Spanien, Rumänien, Frankrike,

Tyskland, Grekland och Holland för att nämna några länder. Nu vill skräret gå vidare och ta upp saken i den Internationella domstolen i Haag.

SNABBT GLIDER SAMTALET IN PÅ en annan fråga, som upprör och rör många skådespelare, nämligen protesterna i Geziparken i Istanbul, som ägde rum i slutet av maj förra året. Polisen använde sig av brutala metoder – enligt uppgift ska elva personer dödats och 8 000 skadats. Många skådespelare var på plats och visade sitt stöd för demonstranterna, och några som deltog i protesterna fick kännbara efterräkningar i form av olika sorters repressalier.

– Vi var alla där. Men de valde att fokusera sig på några av de mest kända och populära skådespelarna. Skrämmar de Mehmet, så skrämmar de 50 andra, konstaterar Janset.

Mehmet som hon syftar på är Mehmet Ali Alabora – en av de mest populära och välkända skådespelarna i Turkiet idag. Han

Inspelning av "Bir Yusuf Masali". Från vänster Mehmet Usta och Burak Satıbol, två veteraner i dessa sammanhang.

Stefan Bladh

Regissören Hakan Arslan går igenom dagens scener. Det är varmt i huset av all filmbelysning och många är redan påtagligt trötta trots att dagen knappt har börjat.

var dessutom ordförande i skådespelarfacket i Turkiet. Mehmet utsattes för en nedsmutsningskampanj och hot som ledde till att han under några dagar tvingades ha polisskydd. Till sist tvingades han lämna landet och ska enligt uppgift befinna sig i Tyskland för närvarande. För Janset råder det inget tvivel om att det är de turkiska myndigheterna som ligger bakom det hela. Det är en fråga om att statuera exempel och varna andra skådespelare.

JANSET SER ALLVARLIGT PÅ REPRESSALIerna som drabbat de skådespelare som deltog i Geziprotesterna. Det rör sig om svartlistning, smutskastning och kontrakt som blivit uppsagda eller inte förnyade – till och med dödshot. Halit Ergenç, som spelade sultanen Suleiman i den väldigt påkostade tv-serien *The Magnificent Century* som handlade om sultanens liv, var en av dessa som enligt Janset utsattes för dödshot. Det är oklart vem som ligger bakom det. Men det är uppenbart att det gynnar Erdoğan-regeringen att tysta all form av kritik, menar Janset. Hon ser en fara i det som händer och pekar på att all konst känner av ett hårdnat klimat i form av censur och åsiktsförtryck – i synnerhet efter Geziprotesterna; både inom teater och film har det lett till att skådespelare låter bli att nämna vissa ord, händelser och känsliga ämnen.

– I stort sett allt kan tolkas som att gälla Geziparken, konstaterar Janset allvarligt. Eftersom skådespelarna saknar ekonomisk trygghet är de rädda för att göra det som är varje konstnärs plikt, nämligen att "spegla det som är dåligt och fel i samhället". Av självbevarelsedrift undviker de att stöta sig med statsapparaten och med tv-kanalerna. Erdoğan-regeringen drar nytta av skådespelarnas otrygga arbetsförhållanden. Om copyrightlagen går igenom skulle skådespelarna våga utmana och kämpa för sina rättigheter. Då kanske fler skulle våga göra som en skådespelare på en teater gjorde när han protesterade genom att byta ut ett ord mot ett annat.

– I pjäsen finns det en replik som lyder: "Gå och hämta skrinet med pengar!" Han bytte ut den mot: Gå och hämta skokartongen med pengar.

Replikskiftet syftade på en korruptionsskandal som avslöjades i december förra året när några skokartonger som innehöll runt 30 miljoner kronor, hittades hos en vd för en statlig bank. Enligt uppgift ska bankmannen ha varit en av Recep Tayyip Erdoğans allierade. Det skulle dessutom ha funnits kopplingar till ett par ministrar i regeringen.

– De gjorde sig av med skådespelaren omedelbart, säger Janset.

Även om en del skådespelare är villiga att ta risken att föra in verkligheten i den annars fantasifulla och ofta glamorösa världen som gestaltas i tv-serierna, finns det en kategori som inte är beredd att ta några risker alls – nämligen produktionsbolagen och tv-kanalerna. De måste ju tänka på pengar, tittarsiffror och massproduktion. Med turkiska mått kostar det stora summor att producera ett avsnitt i en tv-serie.

– Exporten av turkiska tv-serier har ökat enormt de sista åren. Exporten stiger årligen med 15–20 procent och i år beräknas den nå runt 850 miljoner kronor, förklarar Izzet Pinto, grundare och vd på Global Agency, som distribuerar film och tv-program.

Han tar emot inne på sitt kontor högst upp i ett 10-våningshus i Nişantaşı, med fantastisk vy över Istanbul.

Det flesta serier säljs till Balkan och Mellanöstern, där de dubbas till det lokala språket. Eftersom de är dyra att producera är tv-kanalerna beroende av reklamintäkter. Annonsörerna vill ha höga tittarsiffror och det får de genom att hålla sig till ett enkelt koncept – man satsar på familjeserier, med "huvudingredienserna: intrig, kärlek och svek". En dramaserie som gör succé i Turkiet gör det troligtvis i Mellanöstern och Balkan också.

– Bir, iki, üç, Kayıt, säger Hakan Arslan när det är dags för den sista scenen i det ottomanska huset i Beykoz. Den går ut på att fem, sex herrar ska rusa in i det ottomanska rummet. De får göra om det några gånger innan Arslan är nöjd och säger sitt "tamam".

BARİŞ ÇAKMAK OCH DE ANDRA skådespelarna går ut till en välförtjänt lunch, som serveras utomhus. Spänningen släpper. Mobiltelefonerna börjar ringa. Cigaretterna åker fram.

Det har varit lite strul idag, berättar Barış. Han råkad ut för en bilolycka dagen innan och fick åka till sjukhus för att sy ett skadat ögonbryn och en av de kvinnliga skådespelarna har ett brutet ben. Man regissören hittar en lösning – mycket makeup döljer Barış stygn och de väljer kameravinklar där skadan inte syns. Kvinnan med det brutna benet filmas från midjan och uppåt. Det går ju inte att ställa in några scener på grund av sjukdom.

Ska ett 90 minuters avsnitt hinna produceras måste alla skådespelare vara på plats och hålla sig till det hektiska inspelningsschemat. Men det räcker inte med att vara där – alla måste prestera sitt bästa så att inte serien äts upp av tv-mättningsmonstret och slängs på såpornas soptipp och resulterar i arbetslöshet.

Ezgi Tombul, Rozet Hubeş och Barış Çakmak repeterar en till synes svår scen. Dessutom måste kameramännen på något vis lyckas parera Rozets kryckor och brutna ben samt Barış krossade ögonbryn, inget får ju se annorlunda ut från förra veckans avsnitt.

Hurra för årets Tromb-stipendiater!

Foton: Magdalena Boman

Några av stipendiaterna fångade Scen & film på bild: Marianne Ahrne.

Lars Edström

Agneta Elers-Jarleman och Claire Wikholm

Gunnar Edander

Olle Remaeus

Kicki Ilander

GRATTIS ALLA NI som fick stipendier från Teaterförbundets Rättighetsbolag!

Tromb AB, delar årligen ut 20 stycken stipendier à 20 000 kronor som kan sökas av skådespelare, sångare, dansare, artister, regissörer, koreografer, filmfotografer, scenografer, kostymtecknare, och animatörer.

Stipendierna grundas på upphovsrättsersättningar som inte varit möjliga att fördela individuellt. Det gäller i huvudsak ersättningar för äldre biograffilmer, tv-dramer och radioteater. Alla rättighetshavare som under ansökningsåret fyller 57 år eller mer kan söka detta stipendium.

I år bestod stipendienämnden av: Gunnar Furumo (ordförande), skådespelarna Kristina Adolphson, Harriet Andersson och Iwar Wiklander, filmregissören Peter Schildt, filmfotografen Dan Myhrman och scenografen Mona Theresia Forsén.

Nästa ansökningsperiod äger rum i början av 2015.

Ovan: Håkan Bjerking, nedan Annelie Wemstad. Till höger Göran Forsmark som berättade att han denna dag dessutom vunnit en rättslig strid mot finska Wasa Teater angående ett muntligt anställningskontrakt som teatern brutit mot. Detta med hjälp av Teaterförbundet. Extra stort GRATTIS Göran Forsmark!

Följande personer fick stipendier via Rättighetsbolaget 2014:

Skådespelarna: Ing-Marie Carlsson, Lars Edström, Siw Erixon, Niklas Falk, Göran Forsmark, Gustav Levin, Anders Lönnbro, Kent Malte Malmström, Claire Wikholm, Meg Westergren.

Filmfotografen: Jens Fischer.

Filmregissörerna: Marianne Ahrne, Håkan Bjerking, Agneta Elers-Jarleman, Jon Lindström, Christina Olofson.

Scenograferna: Olle Remaeus, Annelie Wemstad.

Kostymdesignerna: Annika Gaimier, Kicki Ilander.

Fåtal platser kvar på kursen i filmskådespeleri!

"Skådespelarens arbete framför och bakom kameran"

med bl a **Goran Kapetanovic** och **Lukas Moodysson** ges 25 augusti – 31 oktober.

Förkunskapskrav är kandidatexamen i skådespelarkonst.

Ansökan till kursen, per post eller digitalt, skickas snarast till:

Marta Malmsten
Teaterhögskolan i Malmö
Mer info - www.thm.lu.se

kursanmalan@thm.lu.se

Klassanalys av skådespelare i avhandling

I BÖRJAN AV APRIL I ÅR disputerade skådespelaren Ulf Friberg på avhandlingen *Den kapitalistiska skådespelaren: aktör eller leverantör?* (Göteborg: Korpen). Den är ett exempel på konstnärlig forskning. En utövande konstnär skapar sig den vetenskapliga distansen till sin egen verksamhet för att därmed i bästa fall åstadkomma en dubbelextension av sin konst, eller kanske snarare en givande kombination av inifrån- och utifrånperspektiv.

Ulf Fribergs avhandling har en påtagligt polemisk ton. Han ser med avsmak på teaterns nuvarande utveckling. Titeln fråga – aktör eller leverantör? – besvaras klart och entydigt. En gång fick skådespelaren vara aktör. Idag blir hon eller han mer och mer en leverantör, i takt med att anställningstryggheten försvinner och ekonomiska mål blir viktigare än estetiska.

Teatern rör sig helt enkelt inom en ny ”diskurs”, som det heter på humanistiskt finspråk. Diskursen sätter omärkligt gränser för vad som är rimligt att säga och tänka. Fribergs ambition är att komma utanför denna diskurs och bli vad Michel Foucault, den franske idéhistorikern, kallar ett ”monster”.

Och nog ställer han sig utanför den ordning som han utpekar som den gängse. Men hur ensam är han om detta? Upplever vi inte just nu en uppsjö av kritik av den sorts samhälle som smugit sig på oss, ett samhälle präglad av New Public Management och andra nyliberala påfund? Ulf Friberg är en röst i en hel kör av samtidskritiska monster.

Frågan är hur väl han framför sin roll.

En konstnärlig avhandling måste skapa en teoretisk plattform för distansens skull. Ulf Fribergs plattform är tyvärr något bräck-

lig. Han säger sig stå nära såväl diskursanalys som hermeneutik och kritisk teori. Hur kan allt detta nu förenas? När det gäller den kritiska teorin blir han högst svävande: ”Inom kritisk teori finns en närvaro av ett subjekt som blickar framåt och prövar alternativ.” Det låter inte bra, och vid disputationen visade det sig att han inte över huvud inte visste vad kritisk teori är för något.

DET KAN OCKSÅ IFRÅGASÄTTAS om det verkligen är diskursanalys han ägnar sig åt. Titeln på hans avhandling är ”Den kapitalistiska skådespelaren”, och den leder tankarna åt andra håll än diskursanalys – det är snarare klassanalys. Men är den skådespelare han tecknar bilden av verkligen en kapitalist? Är det inte snarare en proletär?

Som alltigenom amatör (i ordets båda meningar!) på teaterns område har jag med intresse tagit del av Fribergs bilder av skådespelarens arbete, i synnerhet när han blir konkret. I synnerhet gäller det Robert Wilsons uppsättning av *Ett drömspel* på Stockholms stadsteater där han själv spelade en huvudroll. Jag såg föreställningen. Fribergs inifrånperspektiv möter här betraktarens utifrånperspektiv på ett fruktbart sätt.

Synd bara att den teoretiska ramen inte är stabilare.

SVEN-ERIC LIEDMAN
PROFESSOR OCH FÖRFATTARE

Försäkra din inkomst för 97 kr per månad

Vi försäkrar det mesta; vårt hem, bil, båt, djur. Inte för att vi förväntar oss att det ska hända något utan för att vi ska vara försäkrade om det händer.

Det gäller även när man försäkrar sin inkomst vid arbetslöshet.

Efter 12 månaders medlemskap har du möjlighet att få inkomstrelaterad ersättning vid arbetslöshet. Om du är medlem kortare tid, eller saknar medlemskap helt, kan du få ersättning enligt grundförsäkringen. Så länge du betalar din medlemsavgift är din inkomst försäkrad genom ditt medlemskap hos oss.

Företagare kan också ha rätt till ersättning

Företagare har precis som anställda rätt till arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet men det finns ingen möjlighet att kombinera ersättning med egen verksamhet för den som huvudsakligen varit egen företagare.

På www.unionensakassa.se kan du läsa mer om reglerna för företagare, eller hör av dig till oss via mejl eller telefon.

Du når kultursektionen på, 0770-77 77 88, mellan klockan 9.00-11.00. Mejl skickar du till: kultursektionen@unionen.se

UNIONEN
A-KASSAN

Ljuddesign bryter nya vägar

Tillsammans med några av Sveriges mest framgångsrika konstnärer har humor- och teatergruppen Klungan undersökt ljudets betydelse.

Slutsats: Släpp in ljuddesignen från början.

"På rätt sida om okej" med Olof Wretling och Carl Englén.

ENSVÄRM AV ÅSIKTER vilka alla rör konstformen ljuddesign. Äldre och yngre ljuddesigners, skådespelare och regissörer jag tillfrågar må tycka olika om ljudets plats och betydelse, i några avseenden är de dock rörande överens: Det högteknologiska ljudet bryter nya vägar och det är ett aber att ljuddesignen kommer in i processen för sent.

Just detta vill Carl Englén, en av medlemmarna i Klungan, gärna förändra. Vis av erfarenheterna från gruppens senaste produktion inser han att ljudarbete behöver tid. I arbetet med "På rätt sida om okay" undersöker Klungan ljudets möjligheter som

effekter och medspelare. Ljudet är så i fokus att de i sin programförklaring bland annat skriver: "Att med ljudets hjälp förvirra, förändra, förstärka och förvandla; karaktärerna, texterna, publiken och inte minst sina egna röster och kroppar..."

– Och nog blev vi förvirrade allt, konstaterar Carl Englén. Vi har reagerat på att den svenska scenkonsten, även den med hög ambitionsnivå, ofta ändå nöjer sig med en ljudkvalitet som väl kan sammanfattas som "några vanliga högtalare lite förstrött utplacerade". Så vi beslöt att verkligen ta för oss och rådfrågade sakkunniga på universitet i Umeå. Dessutom etablerade vi ett

Andreas Nilsson

samarbete med Jan Alvermark som jobbat med filmare som Roy Andersson, Ruben Östlund och Anna Odell och som skapat ljud till Marianne Lindberg de Geers konstinstallationer. Vi bjöd in Jan att komma in och snurra med oss redan i det förberedande arbetet. Men ändå, trots den framförhållningen, inser vi att vi skulle haft med ljudtänket ännu tidigare. Det är något där med ljud som måste få växa in allt eftersom förutsättningarna ändras när scener utvecklas och texter byter plats. Själva har vi en massa teorier och tankar kring olika ljudlösningar och effekter, men sedan är det förstås inte säkert att det funkar.

En motiverad och intresserad ensemble som trots allt ändå blev rätt förvirrade av att pröva på det oprövade. Likaså blev den erfarne ljuddesignern Jan Alvermark själv, enligt Carl, "rätt vimmelkantig" eftersom ljudförutsättningarna för teater är något helt annat än för film. Den som sett "På rätt sida om okay" kan dock konstatera att det som småningom virvlade ut ur processen verkligen bjuder på en rad innovationer.

Redan på manusstadiet hade Klungan bestämt sig för att plocka in fler djur än den häst som annars ofta påträffas hos gruppen. Djur i kropp av ljud, något som resulterat

Janna Granström, Agnes Hargne Wallander, Linn Björnvik Gröder i "PotatoPotato".

i en helt sanslös ljudinstallation där 40 högtalare, varav 26 placerade i en matta under publikgradängen. Nästan som ett helt zoo faktiskt. Eller ja, i varje fall ett gäng hästar som skumpar runt på scenen och, det mest corny av allt, ett gäng grisar och andra mer odefinierbara varelser som vilt grymtande med rasande fart tycks störta rätt ut i publiken.

– Själva grundidén är att lyfta ut ljudet, att det ska upplevas ungefär som på bio och alltså inte rakt framifrån som så ofta inom teatern. Publiken ska vara inuti ljudet, utan att kunna definiera varifrån det kommer, berättar Carl Englén.

Ljuddesignen gav också manusimpulser.

– Olof Wretling gick så igång på alla djurljuden att han skrev till nya texter!

Ljud, gestaltande och uttryck. Också Klungans regissör Birgitta Egerbladh beskriver hur ljudnyfikenheten påverkade det förberedande improvisationsarbetet:

– Vi började plötsligt från andra hållet! Vi lyssnade till olika ljud och började undersöka vad som händer med kroppen i för-

hållande till dem. Det vanliga annars är ju att börja med kroppen och lägga till ljudet därefter.

HÖGST PÅTAGLIGA LJUD-DJUR rätt ut i salongen. Djur som nästan går att ta på. Men kan verkligen ljudet bli en verklig aktör? Detta är bland annat vad Anders Aare, lektor i ljud och huvudlärare i scenkonst vid Stockholms Dramatiska Högskola, undersöker i sitt forskningsarbete "Hur ljuddesign och skådespeleri kan samspela till gestaltningen". Här ställer han en rad frågor, till exempel: Hur påverkar rytmen och timingen resultatet? Vilken blir skillnaden mellan att använda riktade ljudkällor och bredstrålande ljudkällor? Hur påverkar musikvalet den gemensamma gestaltningen? Hur fungerar det om jag väljer abstrakt elektroakustisk musik istället för traditionell? Och så då: Kan ljudet bli till en egen karaktär?

Anders Aares svar blir ännu så länge något av ett "kanske", men han betonar att han endast är i inledningsskedet och att det är för tidigt att komma med "sanningar". Vad han dock ser är

Alexandra Hall

att det finns en hatkärlek i förhållandet mellan regi, skådespeleri och ljuddesign. I sina bästa stunder lägger ljuddesignen ytterligare dimensioner till en uppsättning, i andra fall kan den få förödande konsekvenser.

– Det handlar om hur du använder ljud och musik. Det avgörande är att gå med i berättelsen. Eller att, som medvetet val, faktiskt gå emot. Ljud är ingen dekoration, du måste ha en klar avsikt med vad du vill åstadkomma.

NÄR JAG STÄLLER FRÅGAN OM ljudet som aktör till ljuddesignern Rebecca Neumann, finns det dock ingen som helst tvekan i hennes svar:

– Ljudet är en aktör! Både rumsligt och som persona och du förhåller dig till ljudet, agerar direkt till vad du hör. Ljud kan förpassa dig rätt in i ett badrum eller ner i tunnelbanan och det är klart att du agerar utifrån de specifika situationerna. Ljud kan vidga och krympa och ge en skådespelare flera röster. Så arbetade vi kring en monolog där skådespelaren hörde inre röster, röster vi

kunde lyfta ut.

Rebecca Neumann spetsar gärna och intresserat öronen ut mot dagens mångskiftande ljudlandskap.

– Fria grupper och dansare verkar ha bäst koll på att utnyttja den nya tekniken. På Turteatern samarbetar de till exempel med ljuddesigners som Stefan Johansson (Ferdydurke), Jonas Söderqvist (Begränsat Utrymme) och Ida Lindfors (Den svenska apans hundra röda drömmar). Och en av de mest berörande uppsättningar jag sett på länge var PotatoePotatoe "Radikal vänskap". Den är en så fin sammansmältning mellan gestaltande och ljud, jag minns ett ögonblick där de gnuggade på gymnastikbollar, det var fascinerande med ett så levande ljudelement.

– Ljudet som aktör blev också påtagligt i mitt arbete med Tove Sahlins "My Own Bodies", där ljudet kom från små plexilådor (scenograf Josefin Hinders) som stod där och darrade och skakade, hade sina egna röster och var som små egna rum att kika in i.

Rebecca Neumann, Carl Englén och Anders Aare beskriver var och en på sitt vis den magi ljuddesign förmår skapa. Alla

Aorta

Nina Zanjani i "Silvi".

använder de ord som "doft" och "komposition" men att riktigt konkret beskriva fenomenet är svårt. Det ligger ju också teaterns hemlighet; förtrollningen.

Anders Aare understryker att han ser skådespelaren som navet i uppsättningen med ljudet som medberättare. En fantastisk sådan men, om det vill sig illa, också ett riskmoment som stör gestaltandet och tar över:

– Det finns tusen åsikter om ljud och ljudarbete. För de flesta är ljud en sådan självklarhet att man inom teatern har en slapp tilltro till ljudets möjligheter. "Lägg på något bara så blir det bra". Den inställningen kan vara skälet till att man ännu inte tar behovet av en särskild ljudkompetens på riktigt allvar. Men ljuddesign går framåt precis på samma vis som ljusdesign blivit en etablerad del av teaterarbetet.

Anders Aare tänker sig att ljudet ska vara som ett par skor för skådespelaren att självklart dra på sig.

– Det kan kännas bekvämt men kan också skava. Ibland indikeras då att något är fel men ibland kan detta skavande just vara den effekt som regissören faktiskt är ute efter.

SOM EXEMPEL PÅ HUR LJUD förhöjer nämner Anders Jenny Andreassons uppsättning av "Silvi" på Göteborgs stadsteater våren 2014. För ljudet stod några av Anders studenter Siri Jennefelt och Safoura Navab Safavi. I samarbete med regissören skapade de ett ljud som gick utöver vad som kunde upptäckas med ögat. Till en scenografi som andades 1800-tal lades i första akten en disco-influerad musik som tvärade mot scenbilden. Till andra akten, då huvudpersonen spärrats in, förmedlades, med studenternas kompositioner och mixningar, ett inre ljudlandskap.

– Ljud ska inte självklart förmedla vad du redan ser. En student jag arbetade med på skolan ville till exempel gestalta en klaus-

trofobisk kärleksrelation och virade in sig i bubbelplast. Hennes tanke var att lägga på det gnekande ljudet av plast. Men i processen hittade hon sedan en celloton som tillförde precis den känsla vi inte såg.

Anders Aares recept för ett lyckosamt ljudarbete är att ljudesignern får komma in tidigt i produktionen, finnas med i processen och samarbeta med scenograf och regissör.

– Då kan vi initialt åtgärda och förebygga problem. Det finns en snart bortglömd kunskap om klang och direkt och indirekt ljud. Den är avgörande för helheten och måste fogas till den nya tekniken.

Att ett medvetet integrerat ljud skapar "doft" kände Anders i John Cairds uppsättning av "Gertrud" på Dramaten.

– Ljuddesignen var kanske inte så märkvärdig men där fanns en medvetet vald musik som kom och gick, skapade förhöjning och dynamiskt följde skådespelarna. Ett fint helhetstänk.

LJUDDSIGN SOM ETT ALLT MER betydelsefullt skrå. Inte minst inom de nya former för scenkonst som växer fram; performance, medskapande publik, bild och form som medaktör... bland annat.

– Spännande! konstaterar Anders. Men hur det än är krävs det alltid en stark regissör som förmår sova. Du är verkligen inte solitär som ljuddesigner. En regissör kan säga att Anders, du har gjort ett fantastiskt ljudarbete men det passar inte in här, det är fel plats. Jag måste vara inställd på att alla mina ljud ryker. Det är som för skådespelare, ibland stryks hela scener. Sådant är skapandets villkor, det är helheten och det konstnärliga gestaltandet som är det avgörande.

Masterprogram för yrkesverksamma i film och media

*Ett helt nytt masterprogram i film och media.
Det blir verklighet våren 2015 på Stockholms
dramatiska högskola.*

FINANSIERINGEN ÄR MÖJLIG genom att skolan sedan januari är en del av den nya myndigheten Stockholms konstnärliga högskola, och som initialt har fått 40 nya investeringsmiljoner av regeringen.

I den nya sammanslagningen ingår även Dans och Cirkushögskolan (DOCH) samt Operahögskolan. Tillsammans kan de tre Stockholmsskolorna för första gången erbjuda examensrätt i konstnärliga ämnen, vilket tidigare bara har varit möjligt i Göteborg, Borås och Lund.

Masterprogrammet är på två år och är öppet för sökande från hela världen – utbildningen kommer att ges på engelska.

Inriktningen är praktisk och vänder sig till dem som redan är yrkesverksam och konstnärligt etablerad inom områden som filmregi, dokumentärt berättande och animation.

EN HELT NY INRIKTNING som erbjuds inom programmet är spel- eller interaktionsdesign.

– Vi tycker att det är viktigt att arbeta med en breddad rekrytering för att möta upp den nya arbetsmarknaden.

– Efterfrågan på utbildade spel- eller interaktionsdesigners är stor och förhoppningsvis kan dessa nya elever berika det

linjära berättandet, berättar Tinna Joné, TF vicerektor och prefekt på Stockholms dramatiska högskola som i framtiden gärna ser fler och nya röster inom film och media.

Hon understryker att den praktiskt orienterade inriktningen ligger långt ifrån klassrumsutbildningens givna ramar, vilket gör den extra rolig.

– Att de sökande kommer från ett redan yrkesverksamt liv kan skapa spännande frågeställningar från nya håll.

Det finns 30 platser och ansökningsperioden pågår fram till den 18 augusti.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

STOCKHOLMS
DRAMATISKA
HÖGSKOLA

Masterprogram i film och media

Tvåårigt program för dig som är yrkesverksam och konstnärligt etablerad inom film- och medieområdet. Tio olika inriktningar. Utbildningsstart vt 2015.

Sök senast 18 augusti.

www.stdh.se

STOC
KHOL DR HÖGS
MS AMAT KOLA
ISKA
Stockholms konstnärliga högskola

Böcker att läsa i hängmattan!

Dramatik, dagboksanteckningar, dokumentärt om digitalisering och hembiträden på film.

Det är ett axplock av böcker att läsa i sommar.

RUT-AVDRAGET LÄR INTE bli en valfråga. Men den som ser de fyra filmerna i *Den stora hembiträdesboxen* blir påmind om både pigdebatten och den politiska dimensionen i den. Samtidigt som man får njuta av svensk filmhistoria. Ur 30-talets pilsnerfilm föddes hembiträdesfilmen, där hembiträdet – som fram till 50-talet var en stor yrkesgrupp – gavs en avgörande betydelse för handlingen.

Skådespelarnamn som Rut Holm och Julia Caesar blev ett med rollen. Och inte minst Dagmar Ebbesen som är med i två av boxens fyra filmer. I *Vi hemslavinnor*, som var så populär att den gjordes i tre versioner på tjugo år, spelar hon den buttra men ärliga Kristiana som tjänar hos tvåbarnsfamiljen Rehnecrona. En Stockholmsk övre medelklassmiljö inte olik vår egen tids bredare medelklassvärld där hembiträdet får ihop "vardagspusslet". Hon (det är alltid en hon) står för sunt förnuft och fostran, är uppriktig och uppoft sig. Medan friherrinnan Rehnecrona har nog med sig själv och sin migrän. Hennes man fabrikören däremot (född Larsson, en klassklättrare) skojar och glider runt med en ögonblinkning som gränsar till ett tick. Den stolpiga replikväxlingen påminner om ett svunnet Sverige, men de sociala skrankorna känns som sagt tyvärr bekanta. Boxbonus är Sissela Kyles presentationer och ett frikostigt extramaterial med tidstypiska hushålls-, kort- och reklamfilmer.

I maj fyllde Lars Norén 70. Av de över hundra pjäser han skrivit har 40 nu samlats i två volymer med rubrikerna *Samhälle* och *Terminal*. Replikskiftet i Tyst musik börjar med en hemkomst: "– Får jag ta din rock? – Var så god. – Tack. Ja, nu är vi hemma igen. – Ja, nu är vi hemma igen. – Det känns så konstigt. – Vad då? – Känns det inte konstigt? – Vad då? – Att vara hemma. – Det känns konstigt att vara hemma igen. Som om ingenting hade hänt".

Fast hos läsaren händer en hel del. Pjäserna är från de senaste två decennierna, och tänkta att, som Lars Norén själv skriver, dels bilda en sammanhängande fresk av liv och död, tid och minne, dels försöka fånga in tillståndet i det nutida Europa.

Sammanlagt 2 800 sidor med två efterord som ger ingångar till Noréns dramatik.

Lars Noréns dagbok blev det mycket väsen om häromåret. Suzanne Ostens nyligen utgivna dito, *Det allra viktigaste* har det varit förhållandevis tyst om. Den sträcker sig från 2008 till 2011, åren då Stockholms stadsteater lägger ned Unga Klara. Vilken väg ska teatern gå nu: entreprenörens eller teaterprocessens? frågar sig Suzanne Osten 2008. Marknadstänkandet och publiksiffror har slagit ut begrepp som sökande, visioner. Men Unga Klara är ändå bara en del av det som är viktigt för henne. Viktigast är ändå livet. I jäktad telegramstil skriver hon roande, oroande och engagerat, är inspirerande och tröttsam. Som livet självt. Nyligen lämnade hon efter 40 år över Unga Klara till nya krafter. Men teatern som sådan lär hon inte lämna.

Elva pjäser av den glömda, kvinnliga dramatiker Alfild Agrell (1849–1923) publicerades 2012 i *Dramatiska arbeten*, med ett initierat efterord av professorn emerita i litteraturvetenskap Ingeborg Nordin Hennel. Det har hon nu byggt ut till en hel biografi, *Alfhild Agrell – rebell humorist berättare*. Ett pionjärbete för att rädda Agrell undan den stora glömskan. Fler minnen, av två som lämnat scenen.

Medan Peter Mosskin påminner oss om Fred Åkerström i biografin *Ingenstans fri som en fågel* – bland annat om hur Åkerström spelade Fredman på Stockholms Stadsteater – så minns Anders Wällhed skådespelaren, dramatiker och poeten Kent Andersson i *Jag söker en människa*. Med bland annat tidigare opublicerade dikter av Andersson.

När operan kom till byn av Malin Krutmeijer och med Kari Jantzens bilder är bra dokumentär om hur Folkets Hus och Parker digitaliserade sina biografier och erbjöd invånarna i bland annat Heby, Söråker, Alsterbro och Fröseke direktsänd opera från Metropolitan. Allas rätt till kultur är något som ofta betonas, i *När operan kom till byn* berättas om när det blev så och betydelsen av det. Fast också risken. Svensk Scenkonsts vd Ulrika Holmgaard menar att digitaliserad scenkonst kan ske på bekostnad av lokalt kulturliv. "Kanske vill man spara pengar genom att ett fåtal större scener producerar föreställningar som i gengäld når en stor publik".

Sist men inte minst en tegelsten (505 sidor) för hängmattan eller solstolen. En roman skriven av ett ständigt nobelprisnamn, och som dröjt 19 år att översätta (på grund av innehållet spekuleras det). En roman om den före detta dockspelarmästaren på Oanständiga teatern på Manhattan, Mickey Sabbath. *Sabbaths teater* av Philip Roth.

GERT LUNDSTEDT

skam

Kreativitet
och sårbarhet

Hej, jag heter Johanna och är gestaltterapeut och skådespelare. Jag arbetar med enskilda och grupper i personlig handledning. Söker du strategier för att hitta din kreativitet och få *flow* eller vill bli bättre på att hantera känslor, tankar eller andra motstånd som hindrar dig i ditt yrke eller privat? Då kan handledning hjälpa.

0708 - 678888
kontakt@johannaskobe.se
www.johannaskobe.se

Skandinaviens nordligaste tekniska universitet
Forskning & utbildning i världsklass

Luleå tekniska universitet
är i stark tillväxt

Professor

Scenisk gestaltning

Teaterhögskolan i Luleå startades 1996 genom ett samarbete mellan Norrbottensteatern och Luleå tekniska universitet och utbildar skådespelare för teater, film, TV och radio. Närheten till teatern ger studenterna en naturlig kontakt med yrkesverksamma teaterarbetare. Luleå tekniska universitet, Luleå kommun och Norrbottens läns landsting finansierar gemensamt professuren vid teaterhögskolan på 50 % under tre år.

Läs mer: www.ltu.se

Sista ansökningsdag: 17 augusti 2014,
ref. nr 1066-14

Kontakt: Koordinator Meit Levin,
0920-49 16 22,
Meit.Levin@ltu.se

Avdelningschef Monica Nordström,
tel 0920-49 21 09,
Monica.Nordstrom-Jacobsson@ltu.se

STOCKHOLMS DRAMATISKA HÖGSKOLA

söker

professor i filmmanus
lektor i filmproduktion
lektor i production design

Sista ansökningsdag 29 augusti
Mer info på www.stdh.se

STOC
KHOL DR HÖGS
MS AMAT KOLA
ISKA

www.stdh.se

Stockholms konstnärliga högskola

Teaterunionen söker vikarierande informatör/ projektledare oktober 2014 – juni 2015

Arbetsbeskrivning

I tjänsten ingår att ansvara för och delta i internationella samarbetsprojekt, göra månatliga informationsutskick på svenska och engelska, svara på frågor från utlandet om svensk scenkonst samt uppdatera och underhålla hemsidor och övriga digitala kanaler.

Under den aktuella perioden ingår det också i ditt ansvarsområde att marknadsföra och kommunicera runt Scenkonstbiennalen 2015. Arbetet innebär bland annat att ta fram deltagarmaterial, festivalkatalog och övriga trycksaker, administrera och uppdatera hemsidan, förankra och kommunicera biennalen med branschen samt skriva pressmeddelanden.

Du ansvarar också för att sammanställa och administrera biennalnomineringar och programförslag.

Tillsammans med en annan projektledare ansvarar du också för att praktiskt genomföra Swedstage samt ansvara för efterarbetet med showcaset.

Kvalifikationer

Tjänsten kräver att du har god kunskap om svensk scenkonst, är van vid att driva projekt och arbeta med kommunikation. Du ska också vara självständig och arbeta obehindrat på svenska och engelska.

Mycket av arbetet idag görs i Wordpress, så baskunskaper i detta är nödvändigt. Det är också meriterande om du har arbetat i InDesign, Photoshop och/eller MailChimp.

Omfattning: 100%

Placering: Kungsholmen, Stockholm

Anställningstid: 2014.10.01–2015.06.08

Lön: Enl. ök

Skicka din ansökan med CV och personligt brev så snart som möjligt, dock senast den 11 augusti till info@teaterunionen.se.

Läs mer om oss på www.teaterunionen.se

teaterunionen
SWEDISH IT

Förbundsnytt

Riksstämman 2014

Riksstämman 2014 fattade beslut i en mängd olika frågor. De 18 motioner som kommit in besvarades och majoriteten bifölls med förbundsstyrelsens yttranden.

Vid stämman delades Teaterförbundets guldmedalj för utomordentligt konstnärlig gärning ut till dansarna Anneli Alhanko och Per Arthur Segerström. Det fackliga stipendiet tilldelades medlemmarna i dubbdelegationen för deras framstående arbete under dubbkonflikten för ett år sedan.

Stämman antog också ett uttalande där man inför valet i september efterlyste en trovärdig scen- och filmpolitik i åtta punkter:

- ✓ Fördubbla anslagen till den fria scenkonsten och räkna upp alla anslag i takt med kostnadsutvecklingen
- ✓ Slå vakt om de regionala och lokala scenkonstinstitutionerna
- ✓ Bygg ut teater-, dans- och musikalallianserna och skapa motsvarigheter för övriga yrkesgrupper
- ✓ Forma en ny filmpolitik som både har ett konstnärligt fokus och som garanterar en kontinuerlig och stabil produktion
- ✓ Säkerställ barns och ungdomars tillgång till och möte med professionell scenkonst och film

gång till och möte med professionell scenkonst och film

✓ Uppfyll målen för jämställdhet och mångfald inom scen och film

✓ Utveckla en väl fungerande upphovsrätt där intäkterna når de yrkesverksamma

✓ Belöna vår flexibilitet i arbetslivet och bestraffa den inte i trygghetssystemen

Beslut som kommer att påverka förbundets organisation innefattade att stämman beslöt permanenta egenföretagarrådet och studentrådet.

Vidare beslöts om en stadgeöversyn till förbundsmötet 2016. Riksstämman beslöt även att medlemsavgifterna ska vara oförändrade de kommande två åren.

En huvudfråga vid stämman blev förbundets arbete med jämställdhets- och mångfaldsfrågor. För arbetet med mångfaldsfrågor beslöts att inrätta en särskild beredningsgrupp.

Vid stämman omvaldes Anna Carlson som ordförande med Minna Krook som vice ordförande. Av sammantaget 15 ledamöter nyvaldes sex.

Den nya styrelsen presenteras på annan plats i tidningen.

En dag i jouren

En medlem kontaktade förbundet och berättade att hen inte fått den ersättning som överenskommits med arbetsgivaren, trots upprepade påstötningar. Arbetsgivaren ville inte betala fakturan med hänvisning till att underlaget inte var fullständigt.

Efter ansökan om betalningsföreläggande, som arbetsgivaren bestred, gick Teaterförbundet vidare till domstol. Under förberedande förhandling träffade parterna en förlikning som innebar att medlemmen fick betalt.

Har du frågor om lön, kontrakt, avtal eller något annat som rör din arbetssituation – kontakta Teaterförbundets medlemsjour på 08-441 13 00 eller jour@teaterforbundet.se

17 miljoner betalas ut från Rättighetsbolaget

Teaterförbundets Rättighetsbolag betalade i mitten av juni ut drygt 17 miljoner kronor till cirka 1900 rättighetshavare på Teaterförbundets verksamhetsområde.

Ersättningarna avser vidareändringar, privatkopiering och offentliga framföranden av tv-sändningar för medverkan i film- och tv-produktioner samt utbetalning av ersättning för vidareändring av svenska program i nordiska kanaler.

Det är tack vare Teaterförbundets kollektivavtal som Rättighetsbolaget varje år betalar ut pengar till rättighetshavarna.

Pengarna har inkasserats av den upphovsrättsliga samarbetsorganisationen Copyswede på uppdrag av Teaterförbundet och avser sändningsåret 2012.

Ulf Mårtens
ordförande i
Copyswede

Rättighetsbolagets vd Ulf Mårtens valdes i juni till ny ordförande för Copyswede, som licensierar vidareanvändning av tv- och radioprogram i en rad medier.

Bakom Copyswede står 14 kulturskaparorganisationer, däribland Teaterförbundet.

Ersättningar för avtalslicenser på Teaterförbundets område bygger på att rättigheterna finns reglerade i Teaterförbundets kollektivavtal.

Öppettider i sommar

Teaterförbundet har öppet hela sommaren, måndag–fredag 9.00–16.00. Under juli månad är bemanningen begränsad och det kan därför dröja lite längre innan vi svarar. Under vecka 29 är Medlemsservice stängt

Teaterförbundet
/ för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Anna Carlson (skådespelare) ordförande, Minna Krook (koreograf), vice ordförande, Thomas Nording (scenotekniker), Peter Schildt (filmregissör), Theresé Hörnqvist (producent).

Övriga ledamöter: Måns Clausen (skådespelare), Ulrika Dalenstam (administratör), Robert Forsman (tekniker), Zofi Nilsson (scenograf), Simon Norrthon (skådespelare), Daniel Norgren Jensen (dansare), Martyna Lisowska (musikalartist), Inga Onn (skådespelare), Pontus Plaenge (skådespelare/regissör), Annika Stödborg (maskdesign film).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

FACKLIGA RÄTTIGHETER KRÄNKS

Enligt en IFS rapport

I början av juni släpptes världsfacket IFS årliga rapport om kränkning av fackliga rättigheter. Att arbeta fackligt är en mänsklig rättighet, men i många länder är det förenat med livsfara. Teaterförbundet arbetar genom internationella skådespelarfacket FIA för att stärka de fackliga rättigheterna i utvecklingsländer. Under de kommande åren kommer samarbetsprojekt genomföras i länder i Latinamerika, Afrika och Indien. Projekten finansieras av medel från Sida via LO-TCO Biståndsnämnd.

ENLIGT RAPPORTEN HAR

- Regeringar i minst 35 länder har gripit eller fängslat arbetstagare för att mota deras krav på demokratiska rättigheter, schysta löner, säker arbetsmiljö och trygga jobb.
- Mord av fackliga ledare har skett i 10 länder: Kambodja, Bangladesh, Filippinerna, Mexiko, Honduras, Guatemala, Colombia, Mauretanien, Egypten och Benin.
- Arbetstagare har blivit avskedade eller avstängda från arbete i minst 53 länder efter att ha försökt förhandla fram bättre arbetsvillkor.
- Minst 87 länder utesluter vissa yrkesgrupper från strejkrätten i nationella lagar eller rättspraxis.

Läs mer på www.teaterforbundet.se

NY E-POSTADRESS?

Vi behöver din e-postadress för att kunna skicka information och nyheter från förbundet.

Logga in på Mina sidor på www.teaterforbundet.se eller kontakta info@teaterforbundet.se så hjälper vi till!

PRATA MED OSS!

Följ oss på Facebook och Twitter

 facebook.com/Teaterforbundet

 twitter.com/Teaterforbundet

Teaterförbundet
för scen och film

Kalendarium

- 04 aug **Behind the Screen**
Workshop i skuggspel med Fabrizio Montecchi.
- 18 aug **Masterprogram i film och media**
Tvåårigt program på StDH för dig som är yrkesverksam och konstnärligt etablerad inom film- och medieområdet.
- 30 aug **Förbundsstyrelsemöte**
- 01 sep **Kulturbryggans stöd**
Sista ansökningsdatum till startstöd och genomförandestöd.
- 02 sep **Kvinnor, män och alla vi andra!**
Föreläsning med Claes Schmidt/Sara Lund. (Trappan)
- 04 sep **Ansökningstider Konstnärsnämnden**
Bild och form, musik, teater, dans, film: Internationellt kulturutbyte.
Dans, film, teater: Resebidrag
Dans: Internationella koreografstipendiet
- 23 sep **Teaterns hus och föreställningens rum**
Föreläsning med Robert Lyons. (Trappan)
- 29 sep **Bild och rörelse i Community dans**
För dansare och koreografer (Trappan)
- 30 sep **Bild och rörelse i Community dans**
Fortsättning av kursen (Trappan)
- 12 okt **Yrkesavdelningskonferens**
Två dagars konferens för samtliga yrkesavdelningar.

GLAD SOMMAR!

Nästa nummer av
Scen & film
kommer den 10 september!

Presstopp den 22 augusti!

I vimlet vid årets stämman!

Magnus Kyhle pläderar för Gunnar Lundbergs fortsatta vice ordförandeskap. Kerstin Abrahamsson pläderar för Minna Krook som vice ordförande. Nedan Minna Krook, nyvald vice ordförande.

Överst: Val av vice ordförande. Övan: Glatt partygång: Anna Wallander, Annikki Wahlöö och Anders Hambræus. Nedan: Martyna Lisowska talar om musikalartisternas utsatthet som yrkesgrupp. Till höger: Karin Larsson och Gunnar Lundberg avtackas för sin tid i förbundsstyrelsen. Suzanna Dilber representerar dubbarna som hedrades med fackligt stipendium och årets guldmedaljörer prisas på stämman.

